

Õiguskantsler

Tallinna Vangla
talv.info@just.ee

Teie nr

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Meie 27.06.2025 nr 7-7/241931/2504743

SA Lääne-Tallinna Keskhaigla
keskhaigla@keskhaigla.ee

Kontrollkäik Tallinna Vanglasse

Austatud vangla direktor, justiits- ja digiminister ning SA Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatuse esimees

Õiguskantsleri üks ülesandeid on regulaarselt kontrollida kinnipidamiskohtade tegevust ja kinnipidamistingimusi (õiguskantsleri seaduse [§ 1 lg 7](#), [§ 27](#); piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokoll [artikkel 3](#)). Selleks korraldab õiguskantsler kontrollkäike, mida tehakse asutusega kokkulepitud ajal, aga ka ette teatamata.

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid Tallinna Vanglat 11.–13.12.2024, andes sellest vanglale ette teada. Täna vanglat ja SA Lääne-Tallinna Keskhaigla (LTKH) korrektsioonilise meditsiini osakonna (KMO) töötajaid hea koostöö, sujuva asjaajamise ja asjatundlike selgituste eest, mida vanglateenistujad ja haigla töötajad andsid nii kontrollkäigu ajal kui ka selle järel.

Kontrollkäigul pöörati rohkem tähelepanu üksikvangistuses viibivate inimeste, eakamate ning välismaalaste olukorrale, kokkusaamiste korraldusele ja tervishoiuteenuste kättesaadavusele. Õiguskantsleri nõunikud vestlesid kinnipeetavate ja vahistatutega, suhtlesid vangla ametnike ja haigla KMO töötajatega, vaatlesid vangla toiminguid ning tegid vangla territooriumil ja ruumides ringkäigu. Valikuliselt tutvuti ka dokumentidega. Õiguskantsleri nõunikega oli kontrollkäigul kaasas tervishoiuekspert. Viimati kontrollis õiguskantsler Tallinna Vanglat [2022. aastal](#).

Väärib kiitust, et Tallinna Vangla on teinud märkimisväärsed pingutusi kokkusaamiste korralduse parandamiseks. Oote- ja kokkusaamisruumid on tehtud lastesõbralikumaks ja mugavamaks. Lisaks juba varem kasutuses olnud kahele toale on vangla sisustanud veel kaks kokkusaamisruumi, kus lähedased saavad kohtuda lühiajaliselt, ilma et neid üksteisest klaasvaheseinaga eraldataks.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Muudetud on kokkusaamistele tulevate laste ja lähedaste läbiotsimise korda. Ametnikud suhtlevad kinnipeetavaid ja vahistatuid külastavate lähedastega vahetult ja empaatiliselt, andes külastajatele vajadusel selgitusi ka võõrkeeles. Kinnipeetavad hindasid kõrgelt võimalust kohtuda pere ja lastega vabamas ja mängulisemas keskkonnas vangla korraldatud perepäevadel.

Vanglaametnikud kasutavad oma töös varasemast märgatavalt enam dünaamilise julgeoleku elemente. Valvurid püüavad aina rohkem viibida eluosakondades, et hoolealuseid paremini tundma õppida ja nendega head kontakti saada. Vangla kodukorra põhireeglid on kokkuvõtvalt sõnastatud ning pandud välja osakondade infotahvlile.

Vangla on märgatavalt muutnud kartserikaristuse määramise ning eraldatud lukustatud kambri ja vastuvõturežiimi kohaldamise tava. Vastuvõtuosakonnas ei hoita enam inimesi mitmeid kuid, nagu varem võis juhtuda. Ka kartserikaristuste pikkust on vähendatud. Eraldatud lukustatud kambri kohaldamise põhjuseid hinnatakse nüüd regulaarselt. Ametnikud on öelnud, et nende tavade muutmine ei ole toonud kaasa märkimisväärselt rohkem rikkumisi ega suurendanud ohtu vangla julgeolekule. Vangla edastatud andmete põhjal on hea meel tõdeda, et vahetut sundi kasutatakse väga harva.

Vangla on leidnud võimalusi, kuidas inimesed saaksid rohkem viibida vabas õhus maapealsetel õuealadel (lisaks jalutamisele, mis toimub katusel paiknevates jalutusboksides). Osakondade ühisruumidesse on muretsatud mugavat mööblit (nt diivaneid) ning täiendatud on spordi- ja vabaajaveetmise tarvikute valikut. Kinnipeetavad ja vahistatud pidasid oluliseks, et toidu soojendamiseks saavad nad nüüd kasutada eluosakonda hangitud mikrolaineahju ja veekeetjat. Osakondadesse on muretsatud rohkem telefoniaparaate – nii saavad kõik soovijad perele ja lähedastele piisavalt sageli helistada. Need muudatused on meeltnööda nii vanglas viibivatele inimestele kui ka ametnikele, sest võimaldavad luua pingevabama õhkkonna.

Vangla püüab mitmekesistada huvitegevust ja ka vaimset tervist toetavaid tegevusi: inimestele on pakutud näiteks joogatunde, tähelepanu- ja meelerahuharjutuste töötubasid. Kinnipeetavad ja vahistatud tunnevad nende vastu suurt huvi.

Vahistatute kinnipidamistingimuste muutumisega (kõik vahistatud ei viibi enam 23 tundi päevas lukustatud kambris) on oluliselt paranenud nende võimalused suhelda, helistada perele ja lastele, saada infot ajalehtede ja televisiooni kaudu. Ka vanglateenistujad tõdesid, et paljude vahistatute kinnipidamistingimused on muutunud palju inimlikumaks.

Kõikidesse üksustesse on hangitud AED elustamisseadmed (*automated external defibrillator*) ning valvureid on õpetatud neid kasutama.

Meditsiinilise abi kättesaadavust on püütud parandada pereõdede töökorralduse muutmisega, nüüd käivad pereõdede vangla üksustes iga päev. See on kiiduväärt lahendus, sest nii saavad kinnipeetavad ja vahistatud tervishoiutöötajaga vahetult suhelda (mitte valvuri ega inspektor-kontaktisiku kaudu) ja enda muredele kiiremini lahenduse.

Siiski on Tallinna Vanglas jätkuvalt puudusi, mis ei toeta inimeste ühiskonnaellu naasmist ja mis loovad soodsa olukorra nende väärkohtlemiseks.

Üksikvangistuses viibijatele ei ole tagatud võimalust vähemalt kaks tundi päevas tähenduslikult suhelda ning tervishoiutöötajad ei hinda iga päev nende inimeste tervises seisundit. Erilist tähelepanu vajavad vahistatud, kellele prokurör või kohus on määranud lisapiirangud ja kes

seetõttu viibivad täielikus isolatsioonis (nad ei tohi suhelda teiste vahistatutega ega väljaspool vanglat olevate inimestega).

Kartseri- ja eraldatud lukustatud kambrite akende ees on tihe metallvõrestik, mis takistab päevavalguse sissepääsu. Selline võrestik tuleb akende eest eemaldada ning tagada turvalisus muul viisil (nt kasutada löögikindlat klaasi). Kartserikambrite pesuruumide tuleks muuta, neis ei olnud kutsunginuppu, pinki ega kohta asjade hoidmiseks.

Psüühikahäiretega ja muul moel haavatavatele, ennast vigastavatele või suitsiidse käitumisega inimestele tuleb luua sobivad tingimused. Tuleks kaaluda, kas on võimalik luua nende inimeste jaoks nn vaimse tervise osakond, mille keskkond ja meeskond vastaksid nende vajadustele ning kus neile pakutaks tegutsemis- ja suhtlemisvõimalusi. Praegu paigutab vangla sellises olukorras inimesed lukustatud kambritesse, millega kaasneb oht, et inimese vaimse tervise probleemid pigem süvenevad.

Vangla peaks otsima võimalusi, kuidas muuta ka katusel paiknevad jalutusboksid meeldivamaks ja visuaalselt köitvamaks. Nagu jalutusboksides peab ka maapealsetel õuealadel olema koht puhkamiseks ning varikatus, mis kaitseks sademete eest. Ka lukustatud kambrites viibivatel kinnipeetavatel ja vahistatutel võiks kasvõi aeg-ajalt lubada jalutada maapealsetel õuealadel, kus saab vaadata kaugusesse ja kogeda värskes õhus viibimise eeliseid (nt tajuda loodust).

Üle tuleks vaadata pere ja lastega kokkusaamiste ajad, et ka ühissõidukiga saabuvad lähedased jõuaksid kokkusaamisele parajaks ajaks ega peaks pikalt ootama. Pikalt oodata on ebanugav ennekõike lastega peredel.

Pikaajalisele kokkusaamisele kehtestatud tasu ei soodusta kokkusaamisi, vaid teeb kokkusaamise õigusest privileegi, mida kehvemal järjel pered endale lubada ei saa või saavad seda teha harva. Kui kinnipeetavad kohtuvad vanglas oma lähedastega, võiks neile anda võimaluse kanda kohtumise ajal oma riideid.

Vanglal tuleks arvestada eakamate kinnipeetavate ja vahistatute vajadusi ning muuta nende kinnipidamistingimused vanemaelastele sobivamaks. See võib tähendada, et tuleb kohandada vangla füüsilist keskkonda, aga ka eakamatele mõeldud tegevuste korraldamist ja nende inimestega suhtlemist. Tähelepanu tuleb pöörata eakamate digioskuste arendamisele.

Parandada tuleb vanglas viibivate välismaalaste olukorda, kes ei räägi ei eesti ega ka vanglas enam kasutatud võõrkeelt (s.o vene keelt). Kontrollkäigul selgus, et keelebarjääri tõttu oli neil inimestel keeruline saada infot, suhelda ja osaleda taasühiskonnastavates tegevustes ning saada tervishoiuteenuseid. Välismaalaste võimalused suhelda oma pereliikmete ja lastega olid väga piiratud: telefonikõned välisriiki on kulukad ja telefonikõnest odavamaid ning pereliikmeid ja lapsi ka näha võimaldavaid videokohtumisi neile ei võimaldatud.

Pärast vanglate raamatukogu ümberkorraldamist 2020. aasta alguses on raamatute valik jäänud palju väiksemaks. Selle üle kurtsid kinnipeetavad ja vahistatud nii [2022. aastal](#) kui ka selle kontrollkäigu ajal.

Vangla peaks koos Justiits- ja Digiministeeriumiga leidma võimaluse, kuidas teha vangla kauplusest kauba ostmise kinnipeetavatele ja vahistatutele taas kättesaadavamaks.

Vanglal tuleks muuta kinnipeetavate ja vahistatute saatmisel ohjeldusmeetmete kasutamise tava. Ohjeldusmeetmete kasutamine peab põhinema konkreetse inimese kohta koostatud riskihinnangul.

Kontrollkäigu ajal Tallinna Vanglas piisavalt kättesaadav, nagu see peaks olema. Erilise tähelepanu alla tuleks võtta vaimse tervise teenuste tagamine vanglas, sh parandada koostööd haigla KMO vaimse tervise spetsialistide ja vangla meeskonda kuuluvate psühholoogide vahel. Niisamuti tuleks LTKH-l koos Tallinna Vanglaga läbi mõelda, kuidas senisest paremini korraldada haigla KMO ja vangla vahelist partnerlust.

Täiustada tuleks vanglasse saabuvate inimeste esmase terviskontrolli protseduuri. Vanglas viibivatel inimestel kehavigastuste fikseerimisel peaks kasutama ka kehamudelit ning vigastustest tuleks teha fotod. See on tähtis inimese väärkohtlemise ennetamise ja tõkestamise seisukohalt. Niisamuti on see oluline riigile, sest võimaldab tõrjuda alusetuid väärkohtlemise süüdistusi.

Tervishoiutöötajatel tuleks ka vanglas hea seista arsti ja patsiendi usaldussuhte eest ning järgida tervishoiuteenuseid osutades privaatsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtteid.

1. Korduvad soovitused

Mitmetele probleemidele, mida õiguskantsleri nõunikud täheldasid Tallinna Vanglas 2024. aastal tehtud kontrollkäigu ajal, on õiguskantsler juhtinud tähelepanu ka [2022. aastal kontrollkäigu kokkuvõttes](#) ja varemgi. Vanglale ja Justiitsministeeriumile on saadetud asjakohased soovitused. Soovituste aluseks olevaid põhjendusi uuesti kordamata palun võtta meetmeid järgmiste puuduste kõrvaldamiseks.

1.1. Üksikvangistus ja haavatavad inimesed

Vanglal tuleb üksikvangistuses viibivatele inimestele pakkuda iga päev võimalust tähenduslikult suhelda ning tervishoiutöötajad peavad iga päev jälgima üksikvangistuses inimeste tervise seisundit (vt [2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 1). Kontrollkäigu ajal vangla ja haigla KMO töötajad neid nõudeid ei täitnud.

Eriti keerulises olukorras on vahistatud, kellele prokurör või kohus on määranud kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 143¹ alusel lisapiirangud ja kes viibivad seetõttu täielikus isolatsioonis (nad ei tohi suhelda teiste vahistatutega ega väljaspool vanglat olevate inimestega). Need inimesed saavad suhelda põgusalt valvuritega loenduse, toidujagamise jm igapäevategevuste ajal. Ka üks kord nädalas peetav vestlus inspektor-kontaktisikuga ei ole piisav, et leevendada täielikus isolatsioonis viibivate vahistatute olukorda ning hoida ära üksikvangistusega kaasneda võivat kahjulikku mõju inimeste vaimsele ja füüsilisele tervisele.

Vangla ei ole loonud psüühikahäiretega ega muul moel haavatavatele, ennast vigastavatele või suitsiidsetele inimestele elutingimusi, mis nende olukorda leevendaksid. Sellises seisus inimesed eraldatakse jätkuvalt lukustatud kambrisse, millega kaasneb oht, et inimese vaimse tervise probleemid pigem süvenevad. Tuleks kaaluda nn vaimse tervise osakonna loomist, mille keskkond ja meeskond vastaksid nende inimeste vajadustele ning kus neile pakutaks sobivaid tegutsemis- ja

suhtlemisvõimalusi.¹ Õiguskantsler ja kontrollkäikudele kaasas olnud tervishoiuekspertidid on alates [aastast 2021](#) sellele vajadusele korduvalt tähelepanu juhtinud.

1.2. Valgustus

Tallinna Vangla kartserikambrite ja eraldatud lukustatud kambrite akende ees on endiselt tihe metallvõrestik (vt [2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 3). Selle turvameetme tõttu ei pääse kambritesse piisavalt päevavalgust.

Et takistada agressiivselt käituvat inimest kambri sisustust ja akent lõhkumast, on tarvis mõnes olukorras kasutada lisaturvameetmeid. Akende kaitseks on olemas ka teisi turvavahendeid (nt löögikindel klaas), mida kasutavad juba nt Viru Vangla ja Tartu Vangla ning mis ei takista sel määral päevavalguse pääsu kambrisse, nagu takistab metallvõrestik.

1.3. Pesemisvõimalused ja privaatsus

Kartserikambri viibivate kinnipeetavate ja vahistatute pesemisvõimalusi ei ole parandatud (vt [2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 3.2). Dušš, mida need inimesed saavad kasutada, asub väljapool kambrit, väikses kinnises akendeta ruumis. Kontrollkäigu ajal oli duširuumis üks dušiotsik, üks naginupp ja lamp. Ruumis ei olnud kutsunginuppu ega pinki, mistõttu tuleb inimesel valvurit oodata seistes. Ruumis puudus koht asjade hoidmiseks. Kui selline asjade hoiukoht ka tehtaks, ei oleks ruumi väiksuse tõttu võimalik vältida rätiku ja riiete märjaks saamist.

Arvestades ametnike puudust ja nende suurt töökoormust ning seda, et duširuumis puudub kutsunginupp, on usutav, et ruumist väljumiseks peab inimene valvurit pikka aega ootama. Sellises ruumis saavad vältimatult märjaks ka rätik ja riided, samuti on raske pikalt püstijalu oodata.

Vangla saab kartserikaristusi täita ka tavakambri (see on tavaline praktika nt Viru Vanglas ja Tartu Vanglas), kus on dušinurk, asjade hoidmise koht ning võimalus kambriterminali kaudu valvuritele endast märku anda (nt kui enesetunne halveneb). Kui vangla leiab, et kartserikaristust tuleb kanda siiski kartserikambri, võiks kartserikaristuse saanud kinnipeetavatele ja vahistatutele anda võimaluse end pesta mõne vaba tavakambri dušinurgas.

1.4. Jalutusala

Mitmed avatud osakondades viibivad kinnipeetavad ja vahistatud avaldasid arvamust, et katusel asuvad jalutusboksid on tühjad ja kõledad betoonkastid. Seetõttu käivad nad jalutusboksides harva või ei käi seal üldse. Jalutada eelistatakse paar korda nädalas maapealsetel õuealadel.

Lukustatud kambrites viibivad kinnipeetavad ja vahistatud kasutasid veelgi harvemini võimalust käia iga päev värskes õhus jalutamas. Inimesed avaldasid, et neile ei meeldi jalutada ükski väikses tühjas betoonboksis, mille katus on trellitatud ning kus näeb taevast vaid piiratud ulatuses. Inimeste sõnul jalutusboksid pigem tekitavad stressi, mitte ei maanda seda. Samasugune olukord oli vanglas ka õiguskantsleri eelmise kontrollkäigu ajal ([2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 3.6).

¹ Vt W. Dyera *et al.*, [The Development of a Prison Mental Health Unit in England: Understanding Realist Context\(s\)](#), International Journal of Forensic Mental Health, Vol. 20/2, 2021, lk 101-117.

Hea on see, et vangla lubab kinnipeetavatel ja vahistatutel nüüd mõnel korral nädalas jalutada ka maapealsetel õuealadel. Samas tuleks pingutada, et vanglas viibivad inimesed saaksid seal aega veeta sagedamini ja aastaringselt. Nii maapealsed jalutusala kui ka katusel paiknevad jalutusboksid tuleks kohandada rahvusvaheliste kinnipidamisstandardite ja rahvusvaheliste organisatsioonide soovitude kohaselt.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on kindlal seisukohal, et jalutusala peaks asuma maapinnal ning see ei tohiks olla rusuva õhkkonnaga. CPT hinnangul ei tähenda õigus värskes õhus viibida üksnes n-õ betoonkastis jalutamist, vaid ka treeninguvõimalusi, see on ka võimalus näha taevast ja horisonti ning jalutamise ajal puhata ja sademete eest varju minna (vt [CPT 2024. aasta soovitus Ühendkuningriigile](#), p 32; [CPT 2023. aasta soovitus Leedule](#), p 85; [CPT 2023. aasta soovitus Itaaliale](#), p 87; [CPT 2021. aasta soovitus Hispaaniale](#), p 71; [CPT 2019. aasta soovitus Eestile](#), p 50).

Maapealsetele jalutusalaadele tuleb luua puhkamiskoht ja varikatus, mis kaitseks sademete eest (nt nagu see on avavangla jalutusaladel). Ka kinnistes osakondades viibivaid inimesi peaks kasvõi aeg-ajalt lubama õuealale, kus saab vaadata kaugusesse ja kogeda värskes õhus viibimise eeliseid (nt looduslikke elemente, vt [CPT 2019. aasta soovitus Slovakkiale](#), p 47).

Jalutusbokse on võimalik parendada mitmel viisil. Kõikidesse jalutusboksidesse (sh väiksematesse) tuleks paigaldada treeningseadmed. Jalutusbokse võiksid aidata kenamaks muuta maalriõppes või kunstiringis osalevad kinnipeetavad ja vahistatud. Kaaluda võiks ka koostööd kunsti ja disaini õppivate üliõpilastega.² Näiteks Viru Vangla ühte jalutusboksi aitas kenamaks teha kinnipeetav, kes kaunistas boksi seinamaalingutega.

3

1.5. Kambrate ventilatsioon

Paljud õiguskantsleri nõunikega vestelnud kinnipeetavad ja vahistatud kurtsid halva ventilatsiooni üle. Sama teema oli jutuks ka [2022. aastal](#) tehtud kontrollkäigul. Mitme osakonna inimesed rääkisid, et kambratesse tekib tavapäratult palju tolmu, õhk on kuiv ning õhuvahetus ebapiisav.

² Vt nt EKA arhitektuuri ja linnaplaneerimise osakond, [48 h kong. Interdistsiplinaarne töötuba](#), 2019, 22.01.2020.

³ Kuvatõmmised Viru Vangla 02.12.2024 õiguskantslerile saadetud vastusest nr 2-6/24/14264-2.

Kinnipeetavate ja vahistatute sõnul levib tolm vangla vahetus läheduses asuvast karjäärast. Seda mõõnsid ka vanglaametnikud. Näib, et sama mure on olnud ka Tallinna Vanglast kaugemal elavatel linnaelanikel.⁴

Tallinna Vangla vastas toona õiguskantslerile (30.06.2023 kiri nr 2-1/23/15304-2), et vanglale teadaolevalt ventilatsioon toimib. Sellest vastusest ei nähtunud, et vangla oleks selle väite kinnitamiseks küsinud hinnangut spetsialistidelt või tellinud vajalikke uuringuid.

Eluruumi sisekliimale on sätestatud nõuded majandus- ja taristuministri 06.07.2015 määruse „Eluruumile esitatavad nõuded“ §-s 4. Hea sisekliima hõlmab ka piisavalt head õhukvaliteeti, õhutemperatuuri ja -niiskust, mis tekitavad hea enesetunde ega kahjusta tervist. Ventilatsioonikanalitesse kogunenud tolm on tervisele ohtlik ning võib põhjustada ka tulekahju.⁵

Arvestades vanglas viibivate inimeste tagasisidet ning potentsiaalse saasteallika lähedust, tuleks vanglal kontrollida eluruumide sisekliima nõuetele vastavust. Selleks tuleb tellida asjakohased uuringud. Vanglal tuleks koostöös spetsialistidega hinnata, kas senine ventilatsiooni hooldamise viis ja sagedus on olnud piisav.

1.6. Kokkusaamised

1.6.1. Kokkusaamise tasu

Kuigi kokkusaamiste korralduses on tehtud märkimisväärseid ja kiiduväärt muudatusi, on seni lahendamata pikaajaliste kokkusaamiste tasu küsimus (vangla sisekorraeeskiri (VSKE) § 41¹).

Õiguskantsler on korduvalt juhtinud vanglate ja Justiitsministeeriumi tähelepanu sellele, et pikaajalisele kokkusaamisele kehtestatud tasu ei soodusta kokkusaamisi ([2022. aasta Tallinna Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 4; [2024. aasta Viru Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 2.3; [2023. aasta Tartu Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 3.3; [2020. aasta Tartu Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 6.3).

Kõigist vanglas lubatud suhtlemisvõimalustest pakuvad kõige enam lähedust pikaajalised kokkusaamised, kui pere ja lapsed saavad segamatult ja ilma füüsiliste tõketeta (nt klaasist vaheseinata) koos olla vähemalt ühe ööpäeva (VangS § 25, VSKE § 41). Kokkusaamise eest võetav tasu teeb aga kohtumise õigusest privileegi, mida kehvemal järjel pered endale lubada ei saa või saavad seda teha harva. Iseäranis võib sellise tasu küsimine mõjutada lapse olukorda, kes ei saa selle tõttu regulaarselt ja vahetult suhelda oma vanglas viibiva vanemaga (vt lapse õiguste konventsiooni [art 9 p 3](#) ja perekonnaseaduse [§ 143 lg 1](#)).

Muud ühiskonda naasmist toetavad tegevused, nagu näiteks sotsiaalprogrammid, huviringid jms, on kinnipeetavale ja vahistatule tasuta. Sellised kulud on igati põhjendatult jäetud riigi kanda. Ent millegipärast ei ole vanglad ja ministeerium siiani piisavalt teadvustanud heade peresuhete hoidmise ja/või selliste suhete taastamise olulisust. Sellised suhted on olulised nii vanglas viibiva inimese ühiskonda eduka naasmise vaatenurgast kui ka tema vabaduses oleva pere ja laste õiguste tagamise seisukohalt.

⁴ Nt „[Tallinn on vastu uue karjääri avamisele Nõmmel](#)“, 05.04.2022 „[Lasnamäe elanikke kollitab karjäärast tõusev tolm, mis katab majade ja autode aknad halli kihiga](#)“; Delfi Ärileht, 24.07.2017.

⁵ Vt M. Tikan *et al.*, [Tuleohutuse seadus: kommenteeritud väljaanne](#), Sisekaitseakadeemia, 2023, lk 92 ja lk 150.

Justiits- ja Digiministeeriumil tuleks valmistada ette vajalikud muudatused õigusaktides, et teha kinnipeetavale võimalikult lihtsaks ühiskonda naasmist toetavad kontaktid ja tegevused. Üks osa neist kontaktidest on ju ka suhtlus perekonna ja lastega. VSKE [§-s 41¹](#) kehtestatud tasu pikaajalisele kokkusaamisele ei soodusta neid kontakte.

1.6.2. Kokkusaamise aeg

Õiguskantsler soovitas 2020. aastal Tallinna Vanglale ([20.01.2020 kiri nr 7-7/191450/2000290](#)) kohandada kokkusaamiste aegu nii, et ka ühissõidukitega saabuvad külastajad jõuaksid kokkusaamisele parajaks ajaks ega peaks pikalt ootama. Kontrollkäigu ajal ilmnes, et kokkusaamiste aegu määrares pole vangla siiski arvestanud bussi sõidugraafikut.

Näiteks pikaajalisele kokkusaamisele tulev küllaline peaks olema Tallinna Vangla eelpääslas hiljemalt kell 10.30 (vt [vanglateenistuse kodulehel olevat infot](#)). Tallinna Vangla juurde viiva [Harju maakonna bussiliini nr 160](#) sõidugraafiku järgi on võimalik vanglasse jõuda tööpäeviti kell 8.38 või kell 11.11. Nädalavahetustel peatub buss vangla juures kell 8.34 või kell 12.05.

Inimestel, kellel pole oma sõidukit või pole võimalik sõita taksoga, on seega kaks võimalust: kas jõuda vanglasse ligi kaks tundi varem või hilineda. Hilinejaid kokkusaamisele ei lubata.

Ka kontrollkäigu ajal oli vangla eelpääslas kinnipeetava lähedane, kes tuli bussiga ja pidi kokkusaamisele eelnevate toimingute algust (nt dokumentide kontrolli, asjade ja isiku läbivaatust jms) mitu tundi ootama. Pikalt kokkusaamist oodata on keeruline eelkõige lastega vanglasse tulnud peredel. Arvestada tuleb sedagi, et sellele ooteajale lisandub kontrolltoimingutele kuluv aeg, mille tõttu viibib enda lähedasega kohtumise algus veelgi.

Vanglal tuleb kohandada kokkusaamiste ajakava nõnda, et lähedased ja lapsed ei peaks kokkusaamist ülearu kaua ootama. Bussi saabumise ja kontrolltoimingute vahele võiks jääda kõige rohkem 30 minutit ooteaega.

1.6.3. Rõivastus

Õiguskantsler on endiselt arvamisel, et kui kinnipeetavad kohtuvad vanglas oma lähedastega, võiks neile anda võimaluse kanda kohtumisel oma riideid ([2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 5).

Vangistusseaduse muudatustega (jõustusid 1. aprillil 2024) saab vangla lubada kinnipeetavale kanda väljaspool vanglat enda riideid (VangS [§ 46 lg 1¹](#)). Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et sellega soovitakse austada kinnipeetavate väärikust ning vältida nende häbimärgistamist.

Justiitsministeeriumi eelnõus toodud põhjenduste ja eesmärkidega oleks kooskõlas ka see, kui enda riideid saaksid kanda kinnipeetavad, kes kohtuvad vanglas oma lähedaste ja eelkõige lastega. Nii oleks võimalik laste silmis leevendada vangla ranget karistusasutuse muljet. Oma rõivaid kandva vanemaga kohtumine aitaks lapsel hoida alles ja mõnel juhul ka luua enda vanemast võimalikult meeldivat kujutluspilti. See annaks kinnipeetavale võimaluse tunda ennast ka vanglas olles lapsevanemana väärikalt, soodustaks ühtlasi kinnipeetava vanglavälist suhtlemist (VangS [§ 23](#)) ja toetaks tema ühiskonnaellu naasmist (VangS [§ 6](#)).

Võimalusi, kuidas pere ja lastega kohtumisel oma riiete kandmist korraldada, on mitmeid: näiteks võib lubada kinnipeetaval hoida osa tavariideid kambris või hankida osakonda turvaline oma riiete hoidmise koht (nt hoiukapp). Vanglates kasutatakse eraldi kappe näiteks vanglariiete hoiustamiseks sel ajal, kui kinnipeetav kannab kartseririietust või tööriideid. Kinnipeetavad kasutavad nimelisi sahtleid ja karpe ka toiduainete hoidmiseks külmkapis ja kööginurgas. Avavanglates on lukustatavad kapid kinnipeetavate tubakatoodete hoidmiseks (tubakatooteid tohivad nad kasutada ajal, kui viibivad väljaspool vanglat).

Seega on vanglad ka praegu leidnud viise kinnipeetavate asjade hoiustamiseks. Sarnast lahendust võiks kasutada ka kinnipeetava oma riiete hoiustamiseks (mida kinnipeetav saaks kanda VangS [§ 46 lg 1¹](#) sätestatud juhtudel ja kokkusaamistel laste ning perega).

Justiits- ja Digiministeeriumil tuleks ette valmistada vajalikud muudatused õigusaktides, et kinnipeetavad saaksid kanda oma riideid, kui nad kohtuvad vanglas oma lähedaste ja lastega.

1.6.4. Pildistamine

Kiiduväärt on, et vanglas kokku saavatele peredele on loodud võimalus teha ühispile. Fotod kokkusaajatest teeb vanglateenistuja vangla tehnikaga kohas, kus ei ole teisi kinnipeetavaid, vahistatud ega töötajaid ning ei paista vangla julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet. Fotofailid saadetakse perele elektrooniliselt. Pere saab omakorda fotod välja printida ning saata need kirjaga vanglas viibivale lähedasele.

Ühispilete tegemise võimalust tuleks siiski rohkem tutvustada, sest paljud kinnipeetavad ja vahistatud ei olnud sellisest võimalusest kuulnud.

Need kinnipeetavad, kes teadsid pildistamise võimalusest, ei saanud selleks alati luba. Õiguskantsleri nõunikele räägiti, et mõni üksuse juht otsustab enda äranägemise järgi, kas foto tegemine on konkreetse kohtumise jäädvustamiseks perele vajalik ja oluline. Õeldi sedagi, et mõni üksuse juht on otsustanud, et üks kord aastas perega pildistamine on piisav ja ei lubanud näiteks lapse sünnipäevaga samal ajal toimunud kokkusaamisel sellist pilti teha.

Koosolemise jäädvustamine toetab kinnipeetavate ühiskonnaellu tagasipöördumist ning on oluline ka nende perele ja lastele. Võimalust teha ühispile ei peaks hea põhjusega piirama. Kui kokku saaval perel on ühispile tegemise soov, ei ole sobiv põhjendus sellest keelduda see, et pildi tegemine ei ole piisavalt põhjendatud või oluline või et pildistatakse liiga sagedasti.

1.6.5. Kinnipeetavate lapsed

ÜRO Lapse Õiguste Komitee tõi [30. mail 2024 Eesti kohta esitatud aruandes](#) välja vanglas viibivate laste õigused ja vajadused. Komitee soovitas Eestil tagada vangistatud vanemate lastele külastusõigus ning jätkata reformi laste ja nende vangis olevate vanemate suhtlemise hõlbustamiseks. Muu hulgas pidas komitee vajalikuks teha vanglasse lastesõbralikud kokkusaamisruumid ning õpetada ametnikke lastega tegelema (p 27).

Kokkusaamiste korralduse ja keskkonna parandamisel saab vangla võtta aluseks Euroopa Nõukogu ministrite komitee juhised [CM/Rec\(2018\)5](#)), aga ka üleeuroopalise võrgustiku Children of Prisoners Europe [2024. aasta veebiküsitluse tulemused](#). Selles uuringus küsiti Euroopas elavatelt lastelt ja noortelt, kuidas nende arvates võiks muuta vangla ruumid lastesõbralikumaks ja

külastajate jaoks. Ka Tallinna Vangla ja Justiitsministeerium aitasid kaasa, et see [küsitlus](#) jõuaks Eesti laste ja peredeni, kelle lähedane on vanglas.

Küsitluses osalenud lapsed pidasid oluliseks, et nende vanemad kannaksid kokkusaamisel tavariideid, ja et nad saaksid veeta oma vanemaga aega ka õues või spordisaalis mängides (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 20). Lapsel võib olla raske näha, kuidas tema vangis olev vanem kokkusaamiselt lahkub, mistõttu soovisid nad, et pärast kokkusaamise lõppemist saaksid nad toast lahkuda enne vanemat (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 24). Lapsed pidasid hirmutavaks kokkusaamistoa trellitatud aknaid ning avaldasid soovi, et toa seintel oleks rohkem pilte (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 20). Lastele oli oluline, et lisaks näost näkku kohtumistele saaksid nad hoida vanemaga sidet ka videokohtumiste kaudu (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 25).

Kontrollkäigul jälgisid õiguskantsleri nõunikud ka seda, kuidas pikaajalisele kokkusaamisele tulevaid peresid vanglas vastu võetakse. Väärib kiitust, et peresid vastu võtnud teenistujad suhtlesid lähedastega pingevabalt, vahetult ja empaatiliselt, andes külastajatele vajadusel selgitusi ka võõrkeeles. See annab alust järeldada, et vangla on pidanud tähtsaks, et perede ja lastega tegelevatel teenistujatel oleksid selliseks tööks vajalikud isikuomadused ja oskused (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 46-47).

Perede ja laste heaolu oleks veelgi paremini tagatud, kui kokkusaamiste korraldamisse kaasataks lapse heaolu eest vastutav spetsialist (nt sotsiaaltöötaja, psühholoog vms). [Mitmetes teistes riikides](#) kannavad sellised spetsialistid vanglavormi asemel vabaajarõivaid, et mitte rõhutada vangla ranget ja karistuslikku keskkonda (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 28).

Samal ajal kui kokkusaamisi korraldavad valvurid hoolitsevad julgeoleku eest, on need spetsialistid nii enne kui ka pärast kokkusaamist peredele ja lastele toeks. Nad saavad perele nõu anda, kuidas lähedase vangistusega paremini toime tulla ning kust ja millist abi vajadusel otsida.

1.7. Ametnikud

Tallinna Vanglas on endiselt hulk täitmata ametikohti (vt [2022. aasta Tallinna Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 8). Kontrollkäigu ajal oli puudu ligi 55 kinnipeetavate ja vahistatutega vahetult kokku puutuvat teenistujat.

Ametnikud tõdesid kontrollikäigu ajal, et nende töökoormus oli suur ja suurenes veelgi pärast seda, kui 2024. aasta lõpus toodi Tallinna Vanglasse ka ligi 200 Tartu Vanglast ümberpaigutatud kinnipeetavat. Ametnikud selgitasid, et Tartu Vanglast saabusid valdavalt narkootiliste ainete tarvitamisest tingitud sõltuvushäiretega kinnipeetavad ja seksuaalkurjategijad. Ametnikke nende inimestega tegelemiseks ette ei valmistatud ja kontrollikäigu ajal puudusid neil selliste kinnipeetavatega töötamiseks vajalikud teadmised ja oskused. Mitmed valvurid tõdesid, et sageli tuleb ette ka ületunnitööd.

Valvurite sõnul on tavapärane, et päevasel ajal on mitmesaja kinnipeetava kohta kaks-kolm valvurit ning öösel üks-kaks valvurit. Seetõttu tegeldakse peamiselt kiiremate ja keerulisemate olukordadega ja inimestega pikemaks ning sisulisemaks suhtlemiseks jääb vähe aega. Ka inspektor-kontaktisikud tõdesid, et sisuliselt ja järjepidevalt jõuaks tegelda kõige rohkem 20 inimesega. Nende nimekirjas on aga kaks ja vahel (nt kolleegide haigestumise, puhkuse jms eemal viibimise ajal) ka kolm korda rohkem hoolealuseid.

Ametnikud pidasid [projekti „Aus paus“](#) väga oluliseks (sel ajal peaks teenistuja saama töökohustustest täielikult välja lülituda), ent väitsid, et tegelikult selle pausi ajal kuigivõrd puhata ei saa, sest töötajaid napib. Seega tuleb neil tihti jätta raadiosaatja kõrvaklapp kõrva ka näiteks lõunasöögi ajal.

Kontrollkäigu ajal olid vanglaametnikele abiks Sisekaitseakadeemia kadetid. Nendel päevadel oli mõnes üksuses ametnikke peaaegu kaks korda rohkem kui tavaliselt. Vanglaametnikud pidasid sellist töötajate arvu piisavaks, et tööülesanded saaksid tehtud õigel ajal ja neil jääks aega ka hoolealustega suhelda.

Ametnike vähesus halvendab kinnipeetavatele ja vahistatutele pakutavate tegevuste kvaliteeti ning seab ohtu nende vabastamise ettevalmistamise ja rehabilitatsiooni. Ülekoormus ohustab ka ametnike motivatsiooni, tervist ja heaolu.

Vanglal tuleks jätkata koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga püüdlusi, et täita vabad ametikohad. Seejuures on oluline, et Tallinna Vangla teenistujate arv ei väheneks veelgi, kui teostub ministeeriumi plaan [rentida osa Tartu Vanglast välisriigi kinnipeetavate](#) tarbeks (nt võib juhtuda, et osa Tallinna Vangla teenistujatest suundub/suunatakse valvama välisriigi kinnipeetavaid, samas kui vanglal endal napib vajalikku personali).

2. Kinnipeetavate uneprobleemid

Paljud kinnipeetavad ja vahistatud kurtsid õiguskantsleri nõunikele, et nad magavad halvasti ning sellega kaasneb sageli vaimne pingeline ja füüsiline väsimus. Seda on õiguskantslerile kurdetud aastaid nii avaldustes kui ka kontrollkäikudel. Ka haigla KMO õiguskantslerile antud hinnangul oli kontrollkäigu ajal uneprobleemidega hädas 2/3 Tallinna Vangla kinnipeetavatest ja vahistatutest.

Inimesed selgitasid, et kambri öövalgustus ei lase neil uinuda ja seetõttu on nad tundide viisi ärkvel. Kinnipeetavatel ja vahistatutel pole võimalust soovi korral reguleerida kambri tuletavat päevavalgust. See muudab halvemaks nende inimeste unekvaliteedi, kes sooviks magada vähema päevavalgusega valgustatud toas.

Rootsi Kuningriigi ja Eesti Vabariigi allkirjastatud [Rootsi Kuningriigi ja Eesti Vabariigi vahelise Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste Eesti Vabariigis täideviimise kokkuleppe](#) art 13 p 3 kohaselt tagatakse Rootsi Kuningriigist Eestisse karistust kandma toodavatele kinnipeetavatele kambri seade, mis võimaldab kinnipeetaval reguleerida päevavalguse tingimusi.

Sageli segab und kambrikaaslane (nt vähkreb, norskab, käib WC-s jne) või ärgatakse üles müra peale, mida tekitab igatunniste valveringide ajal osakondade uste avamine ja ametnike liikumine. Kinnipeetavate sõnul kostavad öövaikuses helid paremini kui päeval, kui helisid summutab inimeste ühisruumides tegutsemine. Ka vanglateenistujad mõõnsid, et vangla ruumid ei ole helikindlad ja heli liigub kajana mööda ruume. Kinnipeetavad tunnistasid, et kuigi arst on neile määranud unerohu ja nad on seda võtnud pikka aega, ei ole see nende und kuigi palju parandanud.

Kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert tõi välja, et unehäirete esmane ravivõtte peaks olema hea unehügieen, mitte unerohude tarvitamine. Hea unehügieen hõlmab nii harjumusi kui ka keskkonnategureid, mis aitavad paremini magada. Harjumusi saab vanglas viibiv inimene oma [unehügieeni tagamiseks](#) ise muuta, keskkonda ta muuta ei saa.

Kirjeldatud probleemile on tähelepanu juhtinud ka Sisekaitseakadeemia õppejõud 2024. aastal avaldatud artiklis „[Vangi päevakava analüüs dünaamilise turvalisuse põhimõtetest lähtuvalt](#)“. Analüüsi käigus selgus, et kontrollitud perioodil toimus Tallinna Vanglas kõige enam intsidente pärast äratust ja hommikuse loenduse ning hommikusöögi jagamise ajal.⁶ Analüüsis viidati omakorda uuringutele, mis seostavad kehva und agressiivsuse suurenemisega. Ka artikli autorite vaadeldud juhtumid viitasid sellisele seosele.

Peale selle, et kehvast unest tingitud väljakutsuv käitumine ohustab vangla julgeolekut, vähendab see ka inimese koostöövalmidust ja seega tema ühiskonda naasmise edukust. Seda seost kinnitavad mitmed rahvusvahelised uuringud, milles käsitletakse une olulist rolli vaimse ja füüsilise tervise säilitamisel. Soovituslikku uneaega (7–9 tundi ööpäevas) seostatakse väiksema depressiooniga ning suurema heaoluga. Vähene uneaeg aga seevastu suurendab vaimse tervise häirete ja suitsiidimõtete tekkimise riski.⁷

Uuringud näitavad, et unepuudus võib nõrgendada immuunvastust, see muudab inimese haigestumisele ja põletikulistele haigustele vastuvõtlikumaks. Une kvaliteet ja kestus on seotud ainevahetuse ja kehakaalu kontrolliga, samuti mõjutab see hormonaalset tasakaalu. Kehva une all kannataval inimesel on suurem risk krooniliste haiguste (nt II tüüpi suhkurtõve ja südame-veresoonkonna haiguste) avaldumiseks.⁸ Kvaliteetne uni tagab aga parema tervisliku seisundi, mis võib omakorda vähendada vajadust tervishoiuteenuste ja ravi järele nii vanglas kui ka pärast vabanemist.

Vanglal tuleks leida viise, kuidas parandada vanglas viibivate inimeste unekvaliteeti ja kestust. Mitmed kaalumist väärt lahendused (nt keskkonnategurite muutmine, päevakavade ülevaatamine jne) on välja pakutud artiklis „[Vangi päevakava analüüs dünaamilise turvalisuse põhimõtetest lähtuvalt](#)“.

3. Välismaalaste olukord

Tallinna Vangla õiguskantslerile edastatud andmetel viibis kontrollkäigu ajal vanglas kaheksa välismaalast, kes ei rääkinud eesti keelt ega ka vanglas enam kasutatud võõrkeelt (s.o vene keelt). Vangla selgitas, et nende välismaalastega suheldakse peamiselt inglise keeles.

Nende välismaalastega vesteldes selgus, et mitmed inimesed ei osanud siiski piisavalt ka inglise keelt. Nad ei saanud aru õiguskantsleri nõunike inglise keeles esitatud lihtsamatest küsimustest

⁶ S. Poll, I. Kitsing, A. Muuga, [Vangi päevakava analüüs dünaamilise turvalisuse põhimõtetest lähtuvalt](#), Turvalisuskompass, Nr 6, 2024(1), lk 15.

⁷ Vt nt Tervise Arengu Instituut, [Eesti rahvastiku vaimse tervise uuring](#), 2023, lk 11; A. J. Scott *et al.*, [Improving sleep quality leads to better mental health: A meta-analysis of randomised controlled trials](#), Sleep Medicine Reviews, Vol. 60, 2021; N. Sheppard, L. Hogan, [Prevalence of insomnia and poor sleep quality in the prison population: A systematic review](#), Journal of Sleep Research, Vol. 31(6), 2022; L. H. Dewa *et al.*, [Trouble sleeping inside: a cross-sectional study of the prevalence and associated risk factors of insomnia in adult prison populations in England](#), Sleep Medicine, Vol 32, 2017; G. D'Aurizio *et al.*, [Sleep quality and psychological status in a group of Italian prisoners](#), International Journal of Environmental Research and Public Health, Vol. 17(12), 2020; V. Carli *et al.*, [Insomnia and suicidal behaviour in prisoners](#), Psychiatry Research (2011).

⁸ Vt nt P. C. Bollu, [Normal Sleep, Sleep Physiology, and Sleep Deprivation](#), Medscape, 2024; S. Garbarino *et al.*, [Role of sleep deprivation in immune-related disease risk and outcomes](#), Communications Biology, 2021; G. Hurtado-Alvarado *et al.*, [Sleep loss as a factor to induce cellular and molecular inflammatory variations](#), Clinical and Developmental Immunology, 2013; F. P. Cappuccio, M. A. Miller, [Sleep and Cardio-Metabolic Disease](#), Current Cardiology Reports, 2017; J. Belloir *et al.*, [Sleep and Circadian Disturbance in Cardiovascular Risk](#), Current Cardiology Reports, 2022.

ega osanud end selles keeles väljendada. Seetõttu tuli õiguskantsleri nõunikel mitme välismaalasega vestelda hoopis hispaania, soome ja prantsuse keeles.

Vestlustest tuli välja, et mitmele välismaalasele määratud inspektor-kontaktisik ei oska inglise keelt ega ka ühtki muud välismaalasele arusaadavat keelt. Ometi on just inspektor-kontaktisiku ülesanne teha vanglas viibiva inimesega sisulist tööd, aidata tal lahendada vanglas tekkivaid muresid ning valmistada teda ette vabadusse naasmiseks.

Välismaalased tõdesid, et mõni valvur oskab inglise keelt rohkem ja mõni vähem. Ka meditsiinitöötajatega on neil keeruline suhelda. Üks välismaalane avaldas, et mõnikord kutsub ta oma murest rääkides tõlgina appi teise kinnipeetava või valvuri. Välismaalaste sõnul ei kasutata nendega suheldes igapäevaselt tõlkeprogramme. Suhtlus on sageli napp ja piirduakse kehakeelega. Inimesed rääkisid, et sooviksid saada rohkem infot ja suhelda neile arusaadavas keeles.

Välismaalaste võimalused vanglas mõtestatult aega veeta olid kasinad. Tegevustest pakuti neile peamiselt vangla majandustöid (nt koristamist). Välismaalastest naised said siiski osaleda ka kunsti- ja heegeldamise ringis. Kontrollkäigul kogutud infost ei nähtunud, et välismaalastele oleks pakutud sotsiaalprogrammides ja õppes osalemise võimalust. Mõni lukustatud režiimil olnud välismaalasest vahistatu ei teadnud sedagi, et vanglas saab laenutada raamatuid. Mõni välismaalane märkis, et teavikute hulgas ei ole ühtegi talle arusaadavas keeles raamatut.

Mitu välismaalast tõdes, et keelebarjääri tõttu tunnevad nad end vangla niigi eraldatud tingimustes veelgi isoleeritumalt. See tekitab inimestes suurt stressi. Mõned neist inimestest olid vestluse ajal märgatavalt pinges ja puhkesid mitmel korral nutma. Eriti keerulises olukorras olid välismaalased, kellele prokurör või kohus oli määranud KrMS § 143¹ alusel lisapiirangud ja kes viibisid seetõttu täielikus isolatsioonis (s.o nad ei tohtinud suhelda teiste vahistatutega ega välismaailmaga). Nendel välismaalastel oli võimalik suhelda vaid vanglateenistujate ja kaitsjaga.

Vanglas viibivatel välismaalastel (sh neil, kelle suhtes on kohaldatud lisapiiranguid) peab olema võimalik regulaarselt suhelda ka oma riigi konsulaaresindusega.⁹ Üks vestlusel osalenud suhtlemispiirangutega välismaalastest kurtis, et ta ei ole saanud helistada enda riigi saatkonda. Ometi on saatkonnatöötajad ainsad, kellega ta saanuks enda olukorrast emakeeles rääkida. Seesama vahistatu oli üle kuu aja kandnud ühte ja sama rõivakomplekti, mida ta ei saanud vahetusriiete puudumise tõttu pesta. Keelebarjääri tõttu ei osanud ta enda muret vanglateenistujatele selgitada.

Kontrollkäiguga samal päeval edastasid õiguskantsleri nõunikud selle inimese mured vanglale. Vangla tõdes, et oli ekslikult piiranud vahistatu helistamist saatkonda ning kinnitas, et see viga on kõrvaldatud. Lahendati ka vahetusriiete puudumise probleem.

Kontrollkäigu ajal selgus veel, et telefoniga lähedastele välismaale helistamine on kulukas. Näiteks ühe kõneminuti eest Aafrika ja Lähis-Ida riikidesse tuleb maksta üle 3 euro, Balkani

⁹ Vt [ÜRO Viini konsulaarsuhete konventsioon](#) art 36, ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miinimumreeglite ([Mandela reeglid](#)) reegel 62, Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus Rec(2006)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta ([EVR](#)) art 37.4, Euroopa Nõukogu ministrite komitee 2012. aasta soovitus välisvangide kohta [CM/Rec\(2012\)12](#) art-d 24.1-25.4.

riikidesse ligi 1,5 eurot. Paljudele välismaalastele ei olnud lähedastele helistamine taskukohane. Telefonikõnest odavamate ja lähedasi näha lubavate videokohtumiste võimalust välismaalastel ei olnud.

Kontrollkäigul kogutud info viitab sellele, et vangla ei ole vajalikul määral läbi mõelnud välismaalaste kinnipidamise ja kohtlemisega seotud küsimusi.

Vangla peaks tagama, et välismaalased saaksid vajalikku teavet neile arusaadavas keeles (nii vanglasse saabumisel kui ka edaspidi) ja et neil oleks võimalik iga päev tähenduslikult suhelda.¹⁰ Selleks peaks vangla välja selgitama vanglateenistujate võõrkeeleoskuse ning nende valmisoleku välismaalastega tegeleda, ning töötajaid koolitama.¹¹ Kui see on turvalisuse seisukohalt võimalik ja välismaalaste huvides, tuleks sama kultuurilise ja/või keelelise taustaga inimesed paigutada ruumidesse nii, et neil oleks võimalik omavahel suhelda. See leevendab eraldatuse tunnet, mida välismaalane võib mh keelebarjääri tõttu kogeda.¹² Välismaalastega suheldes saab appi võtta tõlkeprogrammid ja välismaised telefonitõlke kõnekeskused (neid kasutab välismaalastega suheldes nt Politsei- ja Piirivalveamet).¹³

Vangla võõrkeelsete teavikute valikut on võimalik täiendada nt koostöös eri riikide esindustega.¹⁴ Vanglal tuleks leida lahendus, et välismaalased saaksid hoida ja/või luua suhteid enda lähedastega ja eriti lastega.¹⁵ Selleks tuleks vanglal koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga leida võimalus muuta helistamine välisriikidesse taskukohasemaks, samuti tuleks vanglal luua võimalus videokohtumisteks.

Nii Euroopa Inimõiguste Kohus kui ka rahvusvahelised kinnipidamisstandardid ja rahvusvahelised organisatsioonid näevad inimväärsel karistuse lahutamatu osana inimese õigust ja võimalust osaleda taasühiskonnastavates tegevustes.¹⁶ Ka välismaalastele peaks vanglas pakkuma tegevusi, mis valmistaksid neid ette vabanemiseks ja sotsiaalseks lõimimiseks (sh õpe, sotsiaalprogrammid, töö jms).¹⁷

¹⁰ [Mandela reeglid](#) art 54, [EVR](#) art 30.1, [CM/Rec\(2012\)12](#), art-d 15.1 ja 15.3.

¹¹ [CM/Rec\(2012\)12](#), art-d 39.1-39.5.

¹² [CM/Rec\(2012\)12](#), art 16.3.

¹³ [Mandela reeglid](#) art 61.2, [EVR](#) art 38.3; [CM/Rec\(2012\)12](#), art-d 8, 21.1, 21.3, 21.5 ja 31.4.

¹⁴ [CM/Rec\(2012\)12](#), art-d 23.1 ja 29.3.

¹⁵ [EVR](#) art-d 37.2 ja 35.2.c; [CM/Rec\(2012\)12](#), art-d 22.1, 22.3, 22.5, 22.7, 22.8.

¹⁶ Vt nt nt EIK suurkoja otsus [Dickson vs. Ühendkuningriik](#), 04.12.2007, p 75; EIK suurkoja otsus [Vinter jt vs. Ühendkuningriik](#), 09.07.2013, p 115; EIKo [Harachiev ja Tolumov vs. Bulgaaria](#), 08.07.2014, p 245; EIK suurkoja otsus [Murray vs. Madalmaad](#), 26.04.2016, p-d 101–104; ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miinimumreeglid ([Mandela reeglid](#)) art 4, [Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec\(2006\)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta](#) preambul; CPT, extract from the 2nd General Report [\[CPT/Inf \(92\) 3\]](#), p 47.

¹⁷ [CM/Rec\(2012\)12](#), art-d 27.1, 27.2, 29.1, 29.2.

4. Eakamate olukord

Kui üldjuhul peetakse vanemaealiseks 65-aastast inimest, siis vangla kontekstis on põhjust võtta erilise tähelepanu alla juba 55-aastased kinnipeetavad ja vahistatud.¹⁸ Seejuures tuleb rõhutada, et eakamad kinnipeetavad ja vahistatud ei ole homogeenne grupp. Nende seas on erineva tausta ja huvide ning füüsilise seisundi ja vaimse võimekusega inimesi.¹⁹ Sellegipoolest võib just eakamate seas olla rohkem neid, kellel on mitmel põhjusel keerulisem (võrreldes teiste kinnipeetavatega) vangistusega toime tulla.

Kontrollkäigu ajal oli Tallinna Vanglas 55-aastaseid ja vanemaid inimesi 128. Neist vanim oli 77-aastane. Euroopa Nõukogu vanglate statistika aruandes [SPACE I 2023](#) on eraldi välja toodud statistika 50-aastaste ja vanemate inimeste kohta. Eesti vanglates on selles vanuses inimeste osakaal hinnatud kõrgeks.

Tallinna Vanglas ei ole vanemaealistele kinnipeetavatele eraldi osakonda, nad paigutatakse tavaosakondadesse. Ühest küljest tagatakse eakamatele vangla eri vanuses inimestega koos elades normaalse eluga võimalikult sarnane keskkond. Sellega vähendatakse vanglas viibivate eakamate sotsiaalset tõrjutust. On leitud, et vanemaealistel kinnipeetavatel on ka mõnevõrra rahustav mõju noorematele. Teisest küljest võivad tavaosakonnas viibivate eakamate vajadused nii jääda tagaplaanile. Eakamad kinnipeetavad võivad sagedamini sattuda kiusamise ohvriks. Kehvema tervise tõttu ei pruugi nad olla võimelised näiteks õue minema või spordisaalis käima. Eakamad kinnipeetavad ei pruugi noorematega sammu pidada ning naeruvääristamise vältimiseks võivad nad loobuda ühistegevustest (nt huviringides osalemast).²⁰

Õiguskantsleri nõunikega vestelnud eakamad ei kurnud, et nad tunnevad end nooremate poolt ohustatuna või kiusatuna. Samas sarnanes Tallinna Vangla vanemaealiste kinnipeetavate ja vahistatute kogemus väga sellega, mida rääkisid õiguskantsleri nõunikele [Tartu Vanglas](#) ja [Viru Vanglas](#) viibivad eakamad.

Mitmed Tallinna Vangla eakamad ütlesid õiguskantsleri nõunikele, et neil on keeruline jagada kambrit nooremate inimestega ning nad sooviksid olla kambri üksi – nende sõnul vaikselt ja rahulikult. Eakamad selgitasid, et nii on võimalik teist segamata näiteks keerata televiisor või raadio valjemaks. Seda sooviksid nad teha kuulmise languse tõttu. Mõni eakam tunnistas, et treppide tõttu on tal keeruline käia katusel paiknevas jalutusboksis. Samas maapealsetel hoovialadel puuduvad puhkamiseks pingid.

Üks rulaatori abil liikuv eakam avaldas, et ta on mitu korda kambri pesunurgas kukkunud, sest seal puudub pesutool ja seinale kinnitatud tugikäepidemed. Eakamad mainisid, et sooviksid end rohkem liigutada, ent õues või spordisaalis toimuvates pallimängudes (nt jalgpall, korvpall jm) osalemine ei ole neile jõukohane ja üldjuhul jäävad nad pealtvaatajaks.

Eakamad rääkisid, et nad on üldjuhul läbinud [individaalse täitmiskavaga](#) ette nähtud programmid. Vähesed õiguskantsleriga vestelnud eakamad osalesid huviringides või õppes. Paljud neist on

¹⁸ Vt nt UN Human Rights Council, [Older persons deprived of liberty - Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Claudia Mahler](#), A/HRC/51/27, 09.08.2022, lk 7.

¹⁹ Vt nt K. Saks, [Kognitiivne võimekus ja selle ealised muutused](#). – Sirp, 03.03.2017.

²⁰ Vt nt UN Human Rights Council, [Older persons deprived of liberty - Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Claudia Mahler](#), A/HRC/51/27, 09.08.2022; Penal Reform International, APT, [Older persons in detention. A framework for preventive monitoring](#), 2021; ICRC, [Ageing and detention](#), 2018.

vanuse tõttu töökohustusest vabastatud, kuigi sooviksid töötada. Mitu eakamat kinnitas, et nad kohtuvad enda inspektor-kontaktisikuga harva ja neile on jäänud mulje, et nende vastu ei tunta huvi, sest nad on vanad ja vaiksed.

Suurima murena mainisid eakamad vanglas tahvelarvutite kasutuselevõttu. Paljud märkisid, et nad ei oska seda kasutada. Mõne eakama sõnul on tema inspektor-kontaktisik või valvur neid vahel sellega aidanud, kuid üksikud juhendamised ei võimalda teadmisi kinnistada. Seda, et vanemate kinnipeetavate arvutioskus on kehv ja nende õpetamisele tuleks eraldi tähelepanu pöörata, on tõdetud ka Eesti autorite uurimistöodes.²¹

ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miinimumreeglite ([Mandela reeglite](#)) artiklis 2 on öeldud, et kõige haavatavamaid kinnipeetavate rühmi tuleb kaitsta ja arvestada nende individuaalseid vajadusi. Vanusest ja tervises seisundist lähtudes tuleb haavatavaks ja erilist lähenemist vajavaks rühmaks pidada ka vanglas viibivaid vanemaealisi inimesi. CPT on juhtinud riikide tähelepanu vanemaealiste vangide erivajadustega seotud tingimustele (sh kinnipidamistingimused, tervishoid, hooldus) ning osutanud vajadusele luua strateegia vananeva vanglapopulatsiooniga toimetulekuks (vt nt [CPT 2023. aasta soovitus Madalmaadele](#), p 139).

Eakamate kinnipeetavate ja vahistatute kohtlemisele tuleks vanglal eraldi tähelepanu pöörata: luua neile sobiv füüsiline keskkond, võtta arvesse eakamate meditsiinilisi vajadusi; tagada neile võimalus luua turvalisi suhteid ning säilitada kehaline aktiivsus ja vaimne võimekus. See võib tähendada näiteks võimalust oma vanuserühmaga treenida, sotsiaalprogrammides või huviringides osaleda.

Füüsiline aktiivsus on oluline, et eakam saaks igapäevaste toimingutega võimalikult kaua iseseisvalt hakkama. Oma vanuserühma inimestega eakohastes tegevustes osalemine tagab eelduslikult rahuliku õhkkonna ning võimaldab kogeda saavutusrõõmu ja seltskonna tuge. See mõjub hästi ka inimese vaimsele tervisele. Nooremate kinnipeetavatega koos tegutsemine võib aga põhjustada eakamate häbimärgistamist ja piinlikkustunnet, kui nad ei jõua noortega sammu pidada.

Vanglal on vabu kambreid, kus vanemaealised saaksid viibida üksi ja magada alumisel naril. Ka võiks vangla kaaluda võimalust lubada eakamatel kasutada kambris seljatoega toole ning liikumisraskustega inimestel kasutada lifti (nt õue minekuks). Arvestada tuleks ka muid ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri määruses nr 28 „[Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele](#)“ sätestatud nõudeid juurdepääsu tagamise kohta. Puuetega inimestele teiste inimestega võrdsetel alustel juurdepääsu tagamine (sh füüsilisele keskkonnale) on ka üks peamisi [ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni](#) põhimõtteid (art 3 punkt (f), art 9 lg 1 punkt (a)). Õiguskantsler käsitles puuetega kinnipeetavate kinnipidamistingimuste teemat põhjalikult [2014. aastal](#) Justiitsministeeriumile saadetud soovituses.

Vanglal tuleks pöörata tähelepanu eakamate digioskuste arendamisele: näiteks pakkuda uute seadmete ja programmide kasutamise koolitusi. Ametnikel tuleks arvestada oma igapäevatöös seda, et eakamatega suhtlemine võib nõuda aega, kannatlikkust ja vajadusel korduvat selgitamist. Samuti on oluline, et ametnikud oskaksid õigeaegselt märgata neurodegeneratiivsete haiguste (mis võivad põhjustada erinevaid dementsuse vorme) või vaimse tervise probleemide (nt depressiooni) tundemärke. Selleks tuleks vanglaametnikke koolitada. Kaalumist väärib uurimistöö „[Eakad kinnipeetavad Eesti vanglates](#)“ autorite ettepanek lisada vanglateenistujate õppe- ja/või

²¹ Vt nt Juhkov *et al.*, „[Eakad kinnipeetavad Eesti vanglates](#)“, 2022; L. Toom, T. Unuks, „[Kinnipeetavate taasühiskonnastamine IT-lahenduste toel ja ametnike roll selles](#)“, 2024.

koolituskavasse teemakohased loengud, et valmistada tulevasi ja praeguseid ametnikke ette tööks eakamatega.

Vanglal tuleks arvestada eakamate kinnipeetavate ja vahistatute vajadusi ning muuta nende kinnipidamistingimused vanemaealistele sobivamaks. See võib tähendada, et vanglateskkonda tuleb kohandada eakamate vajadustele vastavaks, läbi mõelda neile mõeldud tegevused ja nendega suhtlemine. Tähelepanu tuleb pöörata eakamate digioskuste arendamisele. Kaaluda tuleks vanglateenistujatele koolituste korraldamist, mis valmistaks neid ette tööks eakamatega.

5. Sisseostude tegemine

Vangla peab tagama, et kinnipeetaval ja vahistatul oleks võimalus teha sisseoste (VangS § 48). Seda kohustust ei väära tõsiasi, et vanglas viibivale inimesele tagab suure osa elamiseks vajaliku vangla (nt toidu, ravimid, puuduse korral hügieenivahendid ja aluspesu jms).

Riigikohus on seejuures osutanud, et vangla peab tagama kinnipeetavale tegeliku võimaluse teha sisseoste. See tähendab ka seda, et kaubale lisatav juurdehindlus ei tohi olla ülemäära suur, sest muidu võib muutuda sisseostude tegemine sisuliselt võimatuks (vt Riigikohtu otsus [nr 3-3-1-48-12](#), p-d 10-11). Seega peab vanglateenistus kindlustama, et ka kauba kättetoimetamise tasu ei oleks ebaproportsionaalselt suur. Vastasel juhul ei ole vahistatutel ja kinnipeetavatel tegelikult võimalik sisseoste teha.

CPT on pidanud oluliseks, et vangla kaupluse kaubavalik vastaks muu hulgas vanglas viibivate inimeste rahalistele võimalustele ning et esmatarbekaubad oleksid selles kaupluses kättesaadavad ka neile, kes väljastpoolt vanglat toetust ei saa. CPT on toonitanud, et kinnipeetavatele töö eest makstav tasu peab julgustama neid töötama ning aitama neil rahastada oma elu vanglas (vt nt [CPT 30. üldraport](#), p-d 78-79; [CPT 2023. aasta soovitus Montenegrole](#), p 74; [CPT 2022. aasta soovitus Bulgaariale](#), p 46).

Seda CPT seisukohta on paslik laiendada ka vangla kaupluse ostutingimustele. On eluliselt usutav, et kui kaupluses müüdava kauba hinnad (sh kättetoimetamise tasu) on liiga kõrged ja inimesed ei saa vanglas teenitud töötasu eest endale poest midagi lubada, on nad ka vähem motiveeritud vanglatöid tegema. See aga vähendab nende võimalusi iseseisvalt hakkama saada nii vanglas kui ka edaspidi. Samuti töötab see vastu vangistuse eesmärgile suunata inimene õiguskuulekat elu elama (VangS § 6).

Vanglas iseseisvat hakkamasaamist pidas oluliseks ka justiitsminister õiguskantslerile saadetud kirjas (09.10.2012 kiri nr 11-3/7065), milles ta puudutas vanglates hügieenipakkide jagamise tava. Justiitsminister leidis toona, et „[k]innipeetavas ei tohi vanglas viibimise tõttu tekkida ja süveneda tunne, et ta ongi õigustatud saama riigilt kõike tasuta. Sellise põhjendamatu ootuse tekitamine ja lisahüvede kaudu soodustamine viib üha enam kinnipeetava võõrandumiseni ühiskonnast, mille tagajärjeks on riigist sõltuv isik, kes unustades ära oma kohustused oskab üksnes nõuda õigusi. Vanglast vabanemise järgselt puuduvad isikul garantiid ja hüved, mida ta on harjunud vanglas kasutama ja nõudma. Vanglas riigi kulul elama harjunud kinnipeetaval on suur oht muutuda üha enam sotsiaalselt võimetuks oma elu ja vahendeid korraldama ja planeerima. Tekitades vastutustundetult kinnipeetavates sõltuvust hüvedest ja võõrandumist vastutusest oma kohustuste eest, kaugeneb isik üha enam reaalsest elust“.

Õiguskantsleri nõunikega vestelnud Tallinna Vangla kinnipeetavad ja vahistatud kirjeldasid e-poe kasutamisel saadud samasugust kogemust, nagu oli [2024. aastal Viru Vanglas](#) viibinud inimestel.

Kinnipeetavad ja vahistatud mõnsid, et e-poe kaubavalik on suur ja kaup on mitmekesine. E-poe süsteem on seadistatud nii, et selle kasutaja näeb enda vanglasisest kontoseisu. Süsteem ei luba ületada ka kaupade kogust ja kaalu, mis on kindlaks määratud Tallinna Vangla kodukorra [punktis 15](#). Vanglateenistujad tõdesid, et e-poe kasutuselevõtt on oluliselt vähendanud nende töökoormust. Enne e-poe kasutuselevõttu täideti ostutaotlusi käsitsi ning nii ostunimekirjade sisu kui ka inimeste vanglasisesel kontol olev rahasumma tuli vanglateenistujatel eraldi üle kontrollida.

Paljud kinnipeetavad ja vahistatud kurtsid siiski, et tellimustele lisanduva kättetoimetamise tasu tõttu ei ole sisseostude tegemine neile enam nii hästi kättesaadav, nagu see oli varem. Samasisulisi kaebusi on saadetud ka õiguskantslerile. Kurdeti veel, et e-poe hinnad on võrreldes tavakaupluste hindadega kõrged. Mõne kauba hinda võrreldes ei ole õiguskantsler seni tuvastanud, et need hinnad ületaksid VangS [§ 48 lõikes 1](#) ette antud piiri (vt nt õiguskantsleri vastus [nr 14-3/240989/2403699](#)).

Igale vangla e-poe tellimusele (sõltumata selle summast ja suuruselt) lisandub kättetoimetamise tasu 5,08 eurot. Selle tasu nõudmine paneb teistest kehvemasse olukorda need kinnipeetavad ja vahistatud, kes ei tööta või kelle töötasu on väike ja kes ei saa rahalist tuge ka väljastpoolt vanglat. Inimesed kurtsid, et neil tuleb näiteks lähedasele kirja saatmiseks 1,30 eurot maksva postmargi ostmisel maksta sama suurt kättetoimetamise tasu nagu 237,90 eurot maksva televiisori ostmisel.

Mitmed kinnipeetavad tunnistasid, et nende motivatsioon vanglas tööd teha on vähenenud, sest saadud töötasust jääb heal juhul alles vaid niipalju, et nad saavad maksta kättetoimetamise tasu (s.o umbes 5 eurot), kuid mitte teha sisseoste. Ka mitmed vanglaametnikud arvasid, et kättetoimetamise tasu lisandumise tõttu teevad kinnipeetavad ja vahistatud oste senisest vähem. Ametnike sõnul esitatakse vanglale rohkem ka näiteks hügieenipakkide taotlusi, sest inimesed ei saa kättetoimetamise tasu tõttu poest ka odavamat esmatarbekaupa osta.

Õiguskantsleri kogutud andmetel tegi ajavahemikul 01.09.–01.12.2024 kinnises vanglas majandustöid (s.o koristamine, toidu jagamine jms) enam kui 800-st Tallinna Vanglas viibivast inimesest keskmiselt 195. Vaadeldud perioodil oli keskmine töötasu majandustöödel umbes 71 eurot kuus. Suurim saadud töötasu sel perioodil oli 204,54 eurot kuus ja kõige väiksem töötasu 0,74 eurot kuus.

Kui eeldada, et kinnipeetava suhtes rakendusid VangS [§ 44 lõikes 2](#) sätestatud mahaarvamised täies mahus (s.o 70 protsendi ulatuses), jäi keskmist töötasu saavale kinnipeetavale ühes kuus kätte umbes 21 eurot. Neid kinnipeetavaid, kellele jäänuks pärast mahaarvamisi ühe kuu töötasust kätte 5 eurot või vähem (s.t nende töötasu kuus oli umbes 15 eurot või vähem), oli vaadeldud kolme kuu jooksul 136, kõik nad tegid majandustöid (kokku tegi majandustöid 585 inimest). See on umbes 23 protsenti kinnipeetavatest.

On selge, et need numbrid ei peegelda täielikult vanglas viibivate inimeste rahalist seisu ja ostuvõimet. Paljud kinnipeetavad ja vahistatud ei tööta vanglas ja neid ei toetata ka väljastpoolt vanglat. Teised jällegi töötavad ja/või neid toetavad rahaliselt lähedased. Ka ei rakendu kõigile kinnipeetavatele täies mahus VangS [§ 44 lõikes 2](#) ja vahistatutele VangS [§ 93 lõikes 2](#) sätestatud mahaarvamised. Mitmeid asju on võimalik kinnipeetavale ja vahistatule saata ka kirja ning pakiga (VangS [§ 28¹](#) ja [§ 98](#)). Seda muidugi juhul, kui vanglas viibival inimesel on lähedasi, kes soovivad teda aidata ja kellel on selleks võimalused.

Arvestades õiguskantsleriini jõudnud kinnipeetavate ja vahistatute, aga ka vanglaametnike tagasisidet, ei saa neist numbritest siiski mööda vaadata. On eluliselt usutav, et sisseostudele lisatava universaalse kättetoimetamise tasu praegu kehtivas suuruses maksmine ei ole paljudele kinnipeetavatele ja vahistatutele jõukohane. Ka tekitab küsimusi, kuidas kehtiv kättetoimetamise tasu kujunes ning kuidas kontrolliti selle vastavust VangS § 48 lg 1 lauses 3 sätestatud tingimusele. Nende tingimuste kohaselt võib müüdava kauba hind ja kauba kättetoimetamise kulu olla turuhinnast kuni 20 protsenti kõrgemad. Kui seejuures võrreldi vabaduses tegutsevate e-poodide transporditasusid, siis pole selge, mis asjaolusid täpsemalt arvestati.

Üldiselt on vabaduses viibival inimesel võimalik valida, kus, kuidas ja millal ta soovib e-poe tellitud kauba kätte saada. Ta võib poodi kaubale ise järele minna ja sellega vältida kättetoimetamise tasu maksmist. Kättetoimetamise tasu makstes saab kauba sageli kätte tellimuse tegemisega samal päeval või paari järgneva päeva jooksul. E-poeid teevad tihti ka müügikampaaniaid või pakuvad mõnd kaupa tasuta tarnega. Niisiis on põhjust küsida, kas ei peaks käsitlema vangla kaupluses tehtud oste ühtse tellimusega, sest nende tarneaadress on sama. Või kas peaks kättetoimetamise tasu eest toimetama kauba kätte näiteks järgmisel päeval, mitte kaks korda kuus, nagu vanglas tehakse.

Näiteks on Politsei- ja Piirivalveameti kinnipidamiskeskuses korraldatud e-poe teenuse kasutamine nõnda, et sisseostude kättetoimetamise eest keskuses kinni peetud inimestelt tasu ei võeta.

Vanglal tuleks koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga kaaluda, kuidas teha vangla kaupluses sisseostude tegemine kinnipeetavatele ja vahistatutele taas kättesaadavamaks. Üks võimalus on üle vaadata, kas vanglas tehtava töö tasustamine on praegust olukorda arvestades asjakohane (VangS § 43). Samuti tuleks mõelda, kas inimestel oleks võimalik osta teatud esmatarbekaup (nt hügieenivahendid, kirjatarbed vms) vangla vahendusel ilma kättetoimetamistasuta. Võiks kaaluda, kas vangla saaks teatud tingimustel pakkuda motivatsioonimeetmena soodustust, näiteks võtta poetellimuse kättetoimetamise tasu enda kanda.

6. Kinnipeetavate ja vahistatute saatmine

Kontrollkäigul uurisid õiguskantsleri nõunikud, kuidas toimub kinnipeetavate ja vahistatute saatmine väljaspool vanglat. Selle käigus analüüsiti 150 inimese väljaviimist kajastavaid dokumente (s.o iga inimese kohta koostatud väljaviimise korraldust, saateplaani I ja II osa), mis olid koostatud ajavahemikul 01.09.–13.12.2024.

Analüüsitud materjalidest selgus, et inimesi viidi valdavalt tervishoiuteenuse osutaja juurde ning kõik väljaviimised toimusid vahejuhtumiteta. Kinnipeetavaid ja vahistatuid saatis alati vähemalt kaks saatemeeskonna liiget, kellel olid kaasas teenistusrelv, kuulivest, teleskoopnui, käeraud, pipragaas ja mõnel juhul ka elektrišokirelv.

Vangla pidas kõigi 150 kinnipeetava ja vahistatu suhtes vajalikuks määrata väljaviimise korralduses käeraudade ja ohjeldusvöö kasutamine. Analüüsitud dokumentides põhjendati ohjeldusmeetmete kasutamist trafaretse sõnastusega.

Enamikul juhtudest ei olnud saatmist kajastavates dokumentides isiku kohta ühtki hinnangut. Üksikutel juhtudel kirjeldati vajadust olla saatmisel inimese vastu tähelepanelikum (nt J. V. kohta 23.09.2024 antud korraldus nr 5-23/24/19274, T. R. – 27.09.2024 korraldus nr 5-23/24/19731, M. S. – 19.11.2024 korraldus nr 5-23/24/23793, J. N. – 30.11.2024 korraldus nr 5-23/24/24664, I. A. – 29.10.2024 korraldus nr 5-23/24/22116, A. Z. – 15.10.2024 korraldus nr 5-23/24/21138, N. T. – 25.11.2024 korraldus nr 5-23/24/24141).

Oli aga ka arvestatav hulk neid juhtumeid, milles vangla ei näinud inimese puhul põgenemisriski ega ka muid märkimisväärseid riske, mis ohustaksid väljaviimist. Mõnes dokumendis oli lisaks märgitud, et inimene on rahumeelne ja ametnikega suheldes viisakas ning pole distsiplinaarrikkumisi toime pannud. Nende seas oli ka eakamaid, raskelt haigeid ja liikumisraskustega inimesi.

Kuigi riskihinnang sellele ei osutanud, anti ka neil juhtudel korraldus kasutada ohjeldusmeetmeid ning ka kasutati inimeste ohjeldamisel käeraudu ning ohjeldusvööd. Mõne sellise inimese puhul peeti vajalikuks dokumentides märkida sedagi, et käeraudade eemaldamisel (nt terviseuuringu ajaks) asendataks need plastikust sidumisvahenditega (nt R. M. 02.09.2024 saateplaani I osa, K. H. – 19.09.2024 korraldus nr 5-23/24/19100, R. N. – 04.09.2024 saateplaani I osa, P-K. – P. 30.09.2024 saatmisplaani I osa, A. G. – 06.09.2024 korraldus nr 5-23/24/17991, V. K. – 05.09.2024 korraldus nr 5-23/24/17888, I. P. – 05.09.2024 korraldus nr 5-23/24/17887, M.-L. T. – 24.09.2024 korraldus nr 5-23/24/19313, K. K. – 13.09.2024 saateplaani I osa, O. M. – 11.09.2024 korraldus nr 5-23/24/18287, K. P. – 19.09.2024 korraldus nr 5-23/24/19014, M. G. – 02.09.2024 korraldus nr 5-23/24/17554, R. R. – 09.09.2024 korraldus nr 5-23/24/18087, V. I. – 18.10.2024 korraldus nr 5-23/24/21436, S. S. – 03.10.2024 korraldus nr 5-23/24/20137, D. S. – 30.09.2024 korraldus nr 5-23/24/19813, A. J. – 24.10.2024 saateplaani I osa, J. L. – 07.10.2024 korraldus nr 5-23/24/20363, A. M. – 10.10.2024 korraldus nr 5-23/24/20724, R. A. – 06.11.2024 korraldus nr 5-23/24/22748, A. M. – korraldus 27.11.2024 nr 5-23/24/24401, L. P. – 22.11.2024 saateplaani I osa, V. Z. – 25.11.2024 korraldus nr 5-23/24/24140, A. A. – 22.11.2024 korraldus nr 5-23/24/24074, R. V. – 31.10.2024 korraldus nr 5-23/24/22358, S. J. – 03.12.2024 korraldus nr 5-23/24/24824, A. M. – 09.12.2024 korraldus nr 5-23/24/25269).

Vaid üksikutel juhtudel selgus saateplaani teisest osast, et kuigi väljaviimise korralduses olid käeraud ja ohjeldusvöö kasutamine ette nähtud, neid siiski ei kasutatud. Neil juhtudel vajasis inimesed liikumiseks karke või oli inimese käsi kipsis (nt I. T. 10.09.2024 saateplaani II osa, R. V. 12.09.2024 saateplaani II osa, R. K. 10.12.2024 saateplaani II osa, F. V. 02.12.2024 saateplaani II osa). Ühel juhul ei olnud inimesel ühte kätt, mistõttu käeraudade paigaldamine ei olnud võimalik (nt L. P. 22.11.2024 saateplaani II osa). Samas oli ka tema väljaviimise korralduses ette nähtud nii käeraudade kui ka ohjeldusvöö kasutamine.

Mõne saatmisplaani teine osa oli jäänud täitmata. Seetõttu ei olnud võimalik jälgida, kas, millal ja milliseid ohjeldusmeetmeid inimese suhtes kasutati (nt L. G. 25.11.2024 saateplaani II osa, S. V. 18.11.2024 saateplaani II osa).

Kogutud andmed viitavad sellele, et käeraudade ja ohjeldusvöö kasutamine vahistatute ja kinnipeetavate saatmisel on kujunenud tavaks. Vangla käsitleb kõiki saadetavaid ühtmoodi ohtlikena ega kaalu iga kord nõuetekohaselt ohjeldusmeetmete vajadust ja proportsionaalsust. Selline praktika loob soodsa olukorra inimeste väärkohtlemiseks ning on vastuolus VangS [§ 70 lg](#)

[1 lauses 1](#) sisalduva kaalutluskohustusega, Riigikohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikaga, samuti rahvusvaheliste dokumentide ning ekspertide, sh CPT seisukohtadega.

VangS [§ 70 lg 1 lause 1](#) annab vanglale võimaluse (mitte ei kohusta) rakendada kinnipeetava ja vahistatu saatmisel ohjeldusmeetmeid. Seega tuleb saatmisel ohjeldusmeetme kohaldamine otsustada kaalutlusõiguse alusel (vt nt Riigikohtu 03.10.2013 otsus [nr 3-3-1-47-13](#), p 13).

Riigikohus on osutanud, et saatmisel ohjeldusmeetmete kohaldamise, sh käe- ja jalaraudade kasutamise korral tuleb hinnata, kas inimene võib tahta põgeneda. Tuleb hinnata ka tema eelnevat käitumist ning võimalikku käitumist saatmisel, üldist julgeolekuohtu lähtuvalt saatmise eripäradest ning kohaldatavate meetmete piisavust ohu vähendamiseks, tagamaks saadetavate ja saatjate julgeolek (vt Riigikohtu 23.05.2013 otsus [nr 3-3-1-19-13](#), p 21). Neile põhimõtetele viitas Riigikohus ka 30.04.2024 otsuses [nr 3-21-939](#) (p 16). Ka justiitsministri määruse nr 3 „Vangla saatemeeskonna ülesanded ja töökord“ [§ 15 lõikes 2](#) on sätestatud, et ohjeldusmeetme kasutamise üle otsustamisel tuleb lähtuda konkreetsest inimesest ja olukorrast. Ohjeldusmeetme rakendamisel tuleb tuvastada ka selle hädavajalikkus ja meetme proportsionaalsus (vt Riigikohtu 14.03.2012 otsus [nr 3-3-1-80-11](#), p 16 ja 31.01.2023 otsus nr [3-19-1838/48](#), p 28).

CPT rõhutas juba 2012. aastal ja viimati 2023. aastal, et otsus kasutada transportimisel ohjeldusmeetmeid peab põhinema iga inimese kohta antud individuaalsel riskihinnangul (vt [CPT 2012. aasta soovitus Sloveeniale](#), p 73; [CPT 2023. soovitus Horvaatiale](#), p 108; [CPT 2023. aasta soovitus Portugalile](#), p 124; [CPT 2023. aasta soovitus Hollandile](#), p-d 147 ja 384). Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on märkinud EIÕK [artikli 3](#) rikkumise tuvastamisel, et ohjeldusmeetmete kasutamise põhjendamisel ei piisa viitest abstraktsel ohule ja et selline otsus tuleb teha isikustatud riskihinnangu alusel (EIK 09.06.2020 otsus asjas [Jeret vs. Eesti](#), p-d 66 ja 68).

6.1. Kinnipeetava valvamine haiglas

Kontrollkäigu raames hinnati veel, kuidas tagas vangla ravi vajanud kinnipeetavate ja vahistatute valve haiglas. Vangla edastatud dokumentidest selgus, et inimesi valvas haiglas alati kaks täisvarustuses valvurit. Seejuures kasutati kõigil haiglaravil olnud patsientidel käeraudu. Need eemaldati meditsiiniliste protseduuride ja hügieenitoimingute ajaks ning mõnel juhul ka selleks, et patsient saaks end rohkem liigutada. Ka haiglaravil olnud inimeste saatmisplaanidest ei selgunud kaalutlusi, miks otsustati nende suhtes kasutada ohjeldusmeetmeid.

Euroopa Inimõiguste Kohus sedastas asjas [Jeret vs. Eesti](#), et kuigi vastab tõele, et kinnipeetavaid avalikes haiglates ravides peab riik tagama ka meditsiinipersonali ja teiste patsientide ohutuse, ei tohi unustada, et julgeolekumeetmete – näiteks käeraudade – rakendamine peab põhinema individuaalsel riskihinnangul, võttes arvesse kõiki olulisi asjaolusid. Selles asjas leidis EIK, et kaks vanglaametnikku olid püsinud pidevalt kaebaja vahetus läheduses ja miski ei olnud viidanud sellele, et nad ei oleks vajaduse korral saanud piisavalt kiiresti sekkuda (p 68).

Samuti tuvastas EIK asjas [Okhrimenko vs. Ukraina](#) EIÕK [artikli 3](#) rikkumise olukorras, kus kaugele arenenud vähiga ja väga kehva terviseseisundiga kinnipeetavat ohjeldati haiglas käeraudadega. Kinnipeetavat valvas pidevalt kolm valvurit ja tema käitumine ei viidanud vägivaldsusele ega ka põgenemisiriskile (p 98). Asjas [Hénaf vs. Prantsusmaa](#) pidas EIK samuti haiglas kinnipeetava ohjeldamist EIÕK [artikli 3](#) rikkumiseks ja inimväärikust alandavaks. EIK leidis, et kaebaja ohjeldamine oli ebaproportsionaalne arvestades tema vanust, tervislikku seisundit ning seda, et ükski varasem juhtum ei olnud andnud tõsiseid põhjusi karta, et ta võib ohustada julgeolekut. Peale selle oli valvanud kinnipeetavat väljaspool tema palatit kaks valvurit (p 56).

6.2. Kohtuistungile saatmine

Kogutud andmed viitavad sellele, et ohjeldusmeetmeid kohaldatakse alati ka vanglas viibivate inimeste saatmisel kohtuistungile ja istungi ajal. Seda tehakse inimesest tulenevaid riske kaalumata.

Euroopa Inimõiguste Kohus tuvastas asjas [Gorodnichev vs. Venemaa](#), et sellise praktikaga rikutakse EIÕK [artiklis 3](#) sätestatud. EIK pidas inimväärikust alandavaks seda, et kaebajat hoiti käeraudades avalikel kohtuistungitel. Kohus tõi välja, et vastustaja väited käeraudade kasutamise vajalikkuse kohta turvalisuse tagamise eesmärgil ei olnud veenvad. Nimelt ei esitanud vastustaja ühtegi materjali, mis viitaks, et käeraudade kasutamata jätmine võinuks tuua kaasa kaebaja vägivalla või põgenemise, takistada õigusemõistmist või tekitada muud kahju (p 105). EIK leidis, et isegi kui käeraudade kasutamisega kohtusaalis ei soovitud kaebajat alandada või häbistada, on see EIÕK [artikli 3](#) mõttes alandav kohtlemine. Alandavaks kohtlemiseks peetakse ka seda, kui ohjeldusmeetet kasutatakse, kuigi see pole avaliku turvalisuse või õigusemõistmise tagamiseks vajalik (p 108).

Vanglal tuleks muuta kinni peetavate ja vahistatute saatmisel (sh inimese haiglas viibimise ajal, saatmisel kohtuistungile) ohjeldusmeetmete kasutamise ja dokumenteerimise tava. Ohjeldusmeetmete kasutamine peab põhinema inimese individuaalsel riskihinnangul. Saatedokumentidest peavad selguma ohjeldusmeetmete kasutamise põhjendused, mis on seostatud kindlat inimest iseloomustavate asjaoludega.

7. Konfidentsiaalsus

Vestlustest kinni peetavate, vahistatute, ametnike ja haigla KMO töötajatega selgus, et sageli viibivad vanglaametnikud vanglas toimuvate meditsiiniliste läbivaatuste ja protseduuride juures. Valvur viibib alati kinni peetava ja vahistatu juures siis, kui ta kohtub meedikuga väljaspool vanglat.

Justiitsministri määruse nr 3 „Vangla saatemeeskonna ülesanded ja töökord“ [§ 14 lõige 2](#) sätestab imperatiivselt, et saatemeeskonna liikmed teostavad saadetava üle pidevat visuaalset järelevalvet. Selle määruse säte ei luba läheneda igale olukorrale ja saadetavale individuaalselt. Nii on õiguskantsleri andmetel Tallinna Vangla saatemeeskonna liikmed viibinud ka näiteks vanglas viibivate naiste sünnituste juures ja hiljem sünnitusjärgses palatis. Õiguskantsler asus [2016. aastal](#) seisukohale, et niivõrd delikaatses olukorras piisaks sellest, kui ametnikud jääksid sünnitus- ja sünnitusjärgse palati vahetusse lähedusse.

Meditsiinilise konfidentsiaalsuse eesmärk on kaitsta patsiendi õigust privaatsusele. See aitab luua usaldust tervishoiutöötaja ja patsiendi vahel. Patsient on rohkem valmis jagama tundlikku teavet, kui ta on kindel, et see jääb tema ja tervishoiuteenuse osutaja vahele. Sellele on osutanud ka EIK 02.09.2009 asjas [Szuluk vs. Ühendkuningriik](#) (p 47).

Kinni peetavate ja vahistatute suhtlemisel tervishoiuteenuse osutajatega tuleb tagada konfidentsiaalsus. Seda on rõhutatud nii [Mandela reeglite](#) artiklis 31, [Bangkoki reeglite](#) artiklis 11.2 kui ka [Euroopa vanglareeglustiku](#) artiklis 42.3(a). CPT on järjepidevalt tauninud

vanglaametnike meditsiinilise läbivaatuse ja protseduuride juures viibimist (vt nt viimati [CPT 2023. aasta soovitus Portugalile](#), p 124; [CPT 2023. aasta soovitus Hollandile](#), p-d 147 ja 383. Ka õiguskantsler on käsitlenud kinnipeetava ja vahistatu kui patsiendi õigust privaatsusele ja konfidentsiaalsusele (nt [2016. aasta soovitus Viru Vanglale](#)).

Kuigi vanglaametnikel on VangS [§ 132](#) alusel kohustus hoida ametialast teavet, ei saa seda käsitada meditsiinilise konfidentsiaalsuse tagamisena. Valvuri kohalolek arsti ja kinnipeetava vestluse ajal võib tekitada olukorra, kus inimene ei julge avaldada olulist teavet: näiteks oma psüühikahäirete, sõltuvusprobleemide, haigussümptomite või võimaliku väärkohtlemise kohta. Ilma olulise teabeta ei pruugi tervishoiuteenuse osutaja patsienti asjakohaselt ravida. Privaatsuse puudumine kohtumisel võib takistada ka väärkohtlemise juhtumite tuvastamist – kui kinnipeetaval ei ole võimalust tervishoiutöötajaga omavahel usalduslikult vestelda.

CPT soovitas juba [2014. aastal](#), et Eestis otsitaks lahendusi, mis tagavad meditsiinilisel läbivaatusel patsiendile konfidentsiaalsuse. Tervishoiutöötaja ja patsiendi kohtumine peab alati toimuma väljaspool valvurite kuuldekaugust. Kui tervishoiutöötaja seda eraldi ei nõua, siis võiks vastuvõtt toimuda ka väljaspool valvurite vaatevälja (p 86). Sellele CPT seisukohale on viidanud ka Euroopa Inimõiguste Kohus EIÕK [artikli 3](#) rikkumise tuvastamisel (vt nt EIK 16.10.2009 otsus asjas [Yananer vs. Türgi](#), p 41; EIK 17.06.2009 otsus asjas [Salamanoğlu ja Polattaş vs. Türgi](#), p 80). Kogutud andmed viitavad, et Eesti ei ole CPT soovitusi senini järginud.

Palun Justiits- ja Digiministeeriumil viia justiitsministri määruse nr 3 „Vangla saatemeeskonna ülesanded ja töökord“ [§ 14 lõige 2](#) kooskõlla rahvusvaheliste kinnipidamisstandardite ja CPT Eestile antud soovitustega. See võib tähendada, et säte tuleb paindlikumaks muuta, nii et see võimaldaks vanglateenistujatel arvestada järelevalvet tehes konkreetsest inimesest ja konkreetsest olukorrast tulenevaid riske.

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperti hinnangul tasuks kaaluda valvuritel heli summutavate kõrvaklappide kasutusele võtmist olukordades, kus valvuri viibimine kinnipeetava meditsiinilise läbivaatuse juures on vältimatult vajalik.

8. Raskelt haigestunud vahistatu

Kontrollkäigul nägid õiguskantsleri nõunikud raskes seisus vahistatut. Vahistatu istus ratastoolis, karjus seosetult ning tema kambri levis üle koridori tugev väljaheidete hais. Õiguskantsleri nõunikele jäi mulje, et inimene ei saanud aru, kes ta on ja kus viibib, vanglateenistujad ega ka haigla KMO töötajad ei saanud temaga kontakti.

Valvurid selgitasid, et nad ootasid KMO valveõe hinnangut, kas vahistatu tuleb viia Lääne-Tallinna Keskhaigla erakorralise meditsiini osakonda. Valvurite sõnul oli vahistatu nii vaimne kui ka füüsiline seisund halb. Sündmuse ettekandes on kirjeldatud, et vahistatu käitumine oli ebaadekvaatne; tema suhtes kasutati käeraudu, mis kinnitati ratastooli raami külge ning tema suu ette pandi mask. Kuivõrd inimene muutus agressiivseks, otsustas KMO valveõde kutsuda kiirabi, et see teeks vahistatule rahustava süsti. Kiirabi viis vahistatu vangla konvoi saatel haiglasse (12.12.2024 ettekanne nr 1-24-12845).

Vanglateenistujad rääkisid veel, et vahistatu on juba mõnda aega olnud halvas seisus ja tema olukord on muutunud aina kehvemaks: ta ei saa aru, kes ja kus ta on; sööb enda väljaheiteid ja kätte sattuvaid asju (nt tekki, padja sisu, puhastusvahendeid, märgasid salvrätte jne); kamber on

kaetud uriini ja väljaheidetega, sest ta ei mõista kasutada WC-d ega dušši; ta häälitseb ja karjub tundide viisi seosetult, on agressiivne ja tema hooldamine on äärmiselt keeruline. Ametnikud avaldasid kahtlust, kas sellises seisus inimese koht on vanglas.

Kontrollkäigu järel kogutud teave kinnitab valvurite öeldut. Alates 2024. aasta augusti lõpust on vahistatu kohta koostatud suur hulk ettekandeid, milles valvurid kirjeldavad inimese ebaadekvaatset käitumist. Vangla 19.01.2025 pöördumisest LTKH poole selgub, et alates 2024. aasta novembrist on koostatud 48 sellist ettekannet vahistatu kohta.

Valvurid on ettekannetes korduvalt väljendanud arvamust, et inimese vaimne seisund on ebaadekvaatne ja see vajab meditsiinilist sekkumist. Samuti on nad öelnud seda, et vangla ei ole hooldekodu ja et vahistatu olukord ei ole inimlik (nt 30.08.2024 ettekanne nr 1-24-8775, 09.09.2024 ettekanne nr 1-24-9076, 12.09.2024 ettekanne nr 1-24-9267, 24.11.2024 ettekanne nr 1-24-12123, 26.11.2024 ettekanne nr 1-24-12197, 28.11.2024 ettekanne nr 1-24-12272, 29.11.2024 ettekanne nr 1-24-12322, 30.11.2024 ettekanne nr 1-24-12373, 03.01.2024 ettekanne nr 1-25-79, 19.01.2025 ettekanne nr 1-25-707, 21.01.2025 ettekanne nr 1-25-841, 17.02.2025 ettekanne nr 1-25-1902, 28.02.2025 ettekanne nr 1-25-2457).

Kogutud andmetest selgub veel, et teise üksuse juht selgitas juba 07.11.2024 (ka 08.11.2024 ja 15.11.2024) kirjas vahistatu kaitsjale tema olukorda ja avaldas kahtlust, et halvenenud tervise seisundi tõttu (sh süvenenud dementsusest) ei pruugi vahistatu aru saada vahistuses viibimise eesmärkidest.

Kohtute infosüsteemist nähtub, et vahistatu kaitsja ei tõstatanud apellatsioonis sisulist küsimust, millise lahendi peaks ringkonnakohus tegema, kui süüdistatav on parandamatult haigestunud ning ta ei ole seetõttu võimeline kriminaalmenetluses osalema. Kaitsja ei sidunud ekspertiisi määramise taotlust apellatsioonis esitatud taotlustega, ka puudusid igasugused sellekohased argumendid apellatsiooni põhjendustes (TlnRnK 10.12.2024 määrus kriminaalasjas nr 1-24-3202, p 3.4).

Ei ole teada, et vangla oleks edastanud infot vahistatu olukorra kohta kohtule, mis on kriminaalmenetluse kohtulikus etapis vastutav, et valitud tõkend oleks asjakohane ja põhjendatud.

Vangla esitas alles 14.03.2025 (s.o süüdimõistetu staatusesse jõudmise järel) Harju Maakohtule KrMS §-i 425 alusel taotluse vabastada inimene talle mõistetud karistuse kandmisest ning kohaldada talle statsionaarne psühhiaatriline sundravi. Seda vaatamata sellele, et vanglal oli juba 07.11.2025 (s.o. kaitsjale kirjutamise ajal ja ilmselt ka juba varem) tekkinud tõsine kahtlus, et vahistatul on avaldunud raske psüühikahäire ja vangla keskkond ei vasta tema tervise seisundist tulenevatele vajadustele.

Põhiseaduse § 14 järgi on inimeste õiguste ja vabaduste tagamine ka täidesaatva võimu kohustus. VangS § 4¹ sätestab, et tuleb austada vahistatu inimväärikust ning kindlustada, et vahi all viibimine ei põhjusta talle rohkem kannatusi või ebameeldivusi kui need, mis paratamatult kaasnevad vanglas kinnipidamisega.

Euroopa Inimõiguste Kohus on leidnud, et vanglas viibivat inimest ei kohelda väärikalt, kui talle ei ole tagatud tema tervise seisundile vastavat ravi ja keskkonda. Peale selle on ametivõimudel kohustus ära hoida inimesele põhjustatud kannatusi, mis tulenevad kinnipidamisest, mis ei ole kooskõlas inimese tervisliku seisundiga. EIK on osutanud, et selles kontekstis ei ole mingit õigustust teha vahet isikul, kes on süüdi mõistetud lõpliku kohtuotsusega, ja isikul, kes on

eelvangistuses (vt nt EIK 22.06.2022 otsus asjas [Cosovan vs. Moldova](#), p-d 87-90; EIK 20.09.2024 otsus asjas [Temporale vs. Itaalia](#), p 79).

EIK on mitmes EIÕK [artikli 3](#) rikkumise kohtuasjas pidanud muret tekitavaks, kui raskelt haige (sh orgaanilise psüühikahäire all kannatava) kinnipeetava eest määratakse hoolitsema selleks vajalike teadmiste ja oskusteta inimesed, nt teised kinnipeetavad (vt nt EIK 02.09.2020 otsus asjas [Potoroc vs. Rumeenia](#) p-d 77-78, EIK 05.03.2012 otsus asjas [Gülay Çetin vs. Türgi](#), p 112).

Õiguskantsler tõstatas juba [2023. aastal](#) küsimuse, kas ja mis tingimustel võiksid raskelt haige inimese hooldamises osaleda teised kinnipeetavad või vahistatud ning millist väljaõpet nad selleks peaksid saama. See küsimus on vanglates endiselt lahendamata.

Kirjeldatud juhul aitas vahistatut hooldada eriteadmisteta kinnipeetav, kes reageeris vahistatu haigusest tingitud agressiivsusele nii, et lõi ka ise vahistatut mitmel juhul rusikaga pea piirkonda ja lõi teda jalaga (vt nt 15.11.2024 ettekanne 1-24-11857, 16.11.2024 ettekanne nr 1-24-11874, 29.11.2024 ettekanne nr 1-24-12322, 03.12.2024 ettekanne nr 1-24-12441).

Kui vahistatul tekib raske psüühikahäire, peab vangla teavitama inimese seisundi muutumisest menetlejat, kelle otsustada on vastavas kriminaalmenetluse etapis vajadusel tõkendi muutmine. Nii täidab vangla talle PS [§-s 14](#) ja VangS [§-s 4¹](#) pandud kohustust ja tagab inimese põhiõigused ja inimväärikuse. Kui kriminaalasi on kohtu menetluses, ei pruugi ainuüksi kaitsja ja prokuröri informeerimisest piisata, et vajalik teave jõuaks õigeaegselt inimese olukorra üle otsustava kohtuni. Info tuleb sellisel juhul edastada ka kohtule.

Vanglal tuleks analüüsida, kas kirjeldatud juhtumiga sarnaste olukordade paremaks lahendamiseks on vajalik üle vaadata vanglasisene infovahetus (sh infovahetus haigla KMO-ga), kas on vaja koostada vanglateenistujatele tegevusjuhiseid ja/või muuta muid töökorralduslikke aspekte.

9. Tervishoid

9.1. Inventar ja ravimid

Kontrollkäigul osalenud tervishoiueksperti hinnangul olid SA Lääne-Tallinna Keskhaigla (LTKH) korrektsioonilise meditsiini osakonna (KMO) vastuvõturuumid Tallinna Vanglas kenad ja tänapäevased ning vajaliku varustusega. Arstid ja õed teevad kõik sissekanded patsientide kohta digitaalselt.

Protseduuride toas olid erakorralisteks olukordadeks mõeldud töökorras EKG aparaat, kardiomonitor, AED (*automated external defibrillator*) aparaat ning elustamiskohver vajalike ravimite ja seadmetega. Osakonnas olid röntgeni- ja ultraheliaparaat, mis võimaldavad teha vajalikke uuringuid. Röntgeniruumi seisukord ja seadmed oli ajakohased. Osakonnas oli hambaarstikabinet ning ruum, kus saab puhastada meditsiinilisi instrumente.

Kinnipeetavatele ja vahistatutele on võimalik tellida kõiki haiglas tehtavaid analüüse. Analüüse võtab KMO meditsiiniõde eraldi toas ning need viiakse LTKH laborisse. Meditsiinosakonnas on võimalik teha ka gastroskoopia ja koloskoopia uuringuid. Nii on võimalik diagnoosida ja ravida seedetrakti haigusi kohapeal, ilma patsienti vanglast välja viimata.

Ekspert tuvastas, et ravimite valik oli vanglas kontrollkäigu ajal väga lai ja ravimite varu oli piisav. Psühhootroopsete ja narkootiliste ainete kohta peetakse eraldi arvestust.

Ekspert tõi välja, et haigla KMO valveõdedel kulub palju aega patsientide ravimipinalite täitmisele, mistõttu jääb neil vähem aega patsientidega tegelda. Eksperti hinnangul võiks LTKH kaaluda, kuidas korraldada ravimite jagamine teisiti (nt apteegi kaudu pakendatud ravimilintidena või muul moel).

Õiguskantsleri andmetel on ka Tallinna Vangla [vanglakomisjon](#) teinud LTKH-le mitu ettepanekut, kuidas saaks vanglas ravimite jagamist tõhustada, et õdede väärtuslikku tööaega säästa. Muu hulgas on pakutud, et õdedele võiks appi kutsuda Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli praktikandid.

9.2. Tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet

Ekspert avaldas tunnustust, et haigla KMO personali koolitusvõimalused on varasemaga võrreldes paranenud. Töötajatel on nüüd võimalus osaleda haigla sisekoolitustel, et uuendada oma erialaseid oskusi ja teadmisi.

Eksperti hinnangul on hea see, et haigla KMO õed saavad konsulteerida haigla valvearstidega. Seejuures on oluline, et kõik haigla valvearstid teaksid, et vanglast võidakse neile helistada ning nõu küsida.

Haigla KMO-s oli siiski hulk vabu töökohti. Sestap ei olnud eksperti hinnangul kinnipeetavatele ja vahistatutele vajalik abi (sh vaimse tervise teenused) nii kättesaadav, kui see peaks olema (nt kinnipeetavate pöördumistele vastamine, vastuvõtu ooteajad, korduvate konsultatsioonide sagedus). Seda kinnitasid ka kontrollkäigu järel kogutud andmed: vanglas viibivad inimesed pidid ootama perearsti vastuvõtule saamist keskmiselt neli nädalat. Ekspert selgitas, et väljaspool vanglat peaks ägedate terviseprobleemidega patsient pääsema perearsti vastuvõtule üldjuhul ühe päevaga ja muude probleemidega patsient viie päevaga. Ka vanglas peaks olema tagatud vähemalt samaväärne võimalus saada perearsti vastuvõtule.

Ekspert märkis, et kui esmatasandi arstiabi ei ole kättesaadav, kannatab ka teenuse kvaliteet, sest näiteks krooniliste haiguste ravi võib vajada pidevat arsti tähelepanu. Tervishoiuteenuse kvaliteet võib eksperti hinnangul kannatada ka seetõttu, et õde peab ise lahendama suurema osa probleemidest.

Psühhiaatri vastuvõtule oli vanglas veelgi keerulisem saada. Kontrollkäigu ajal oli vanglas kaks psühhiaatrit, kelle koormus kokku oli 0,7 kohta. Kliinilist psühholoogi vanglas kontrollkäigu ajal ei olnud. 2024. aasta detsembrist alustas vanglas tööd üks vaimse tervise õde (koormusega 0,75 kohta).

Vaimse tervisega tegelevaid töötajaid on sedavõrd suure kinnipidamiskoha ning lisandunud keeruliste patsientide (nt Tartu Vanglast ümberpaigutatud narkootiliste ainete tarvitamisest tingitud sõltuvushäiretega inimeste) kohta liialt vähe. Mitmed vanglateenistujad ja patsiendid tõid välja, et probleeme on olnud pikalt tööl olnud psühhiaatri raviotsuste ja kliinilise pädevusega. Psühhiaatri töös nägi puudusi ka 2022. aastal Tallinna Vangla kontrollkäigule kaasatud tervishoiuekspert (vt [2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõtte](#) p 9).

Ekspertidele tegi muret veel see, et haigla KMO töötajad ja vangla psühholoogid ei tee psühhiaatriliste haigustega kinnipeetavate ja vahistatute ravimisel koostööd. Vanglas puudub toimiv vaimse tervise meeskond, kuhu ideaalis võiks kuuluda psühhiaater, psühholoogid, vaimse tervise õed, kliinilised psühholoogid, tegevusterapeudid jt spetsialistid.

Vanglateenistujad ja haigla KMO töötajad tunnistasid, et ka muudes küsimustes on koostöö pärast [1. juulit 2024](#) toimunud vanglatervishoiu ümberkorraldust olnud puudulik. See tegi vanglaametnikele palju tuska. Ametnike sõnul ei saa nad haigla KMO-lt enda tööks vajalikku teavet. Haigla KMO töötajate sõnul ei ole enne 01.07.2024 tervise infosüsteemi kantud meditsiinilised andmed neile nii hõlpsasti kättesaadavad, kui peaksid olema.

Palun LTKH-l teha täiendavaid jõupingutusi, et täita KMO vabad töökohad ning tagada, et vanglas viibiv inimene saaks piisavalt kiiresti talle vajalikku arstiabi (s.o ajal, kui tema tervislik seisund oluliselt ei halveneks). Kaaluda võiks senisest rohkem digilahenduste (nt e-konsultatsioonide) kasutamist.

Erilise tähelepanu alla tuleks võtta vaimse tervise teenuste tagamine vanglas, sh parandada koostööd haigla KMO vaimse tervise spetsialistide ja vangla meeskonda kuuluvate psühholoogide vahel. Niisamuti tuleks LTKH-l koos Tallinna Vanglaga läbi mõelda, kuidas senisest paremini korraldada haigla KMO ja vangla vahelist partnerlust.

9.3. Esmane tervisekontroll

Kontrollkäigul selgus, et vanglasse saabuvale inimesele tehakse tema soovil HIV, C- ja B-hepatiidi analüüsid. Eksperti hinnangul võiks vanemaealiste või südamepatoloogiaga patsientide tervisekontroll hõlmata ka südame elektrokardiogrammi tegemist.

Õiguskantsler on varem vanglatele soovitanud kaasata tervisekontrolli, mis tehakse inimesele vanglasse saabumisel, ka vaimse tervise spetsialist (vt [2024. aasta Viru Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 8.4; [2023. aasta Tartu Vangla kontrollkäigu kokkuvõte](#), p. 5.1). Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on enda raportites samuti välja toonud, kui kõigil vanglasse saabuvatel inimestel on olnud võimalus kohtuda vangla vaimse tervise meeskonna liikmega (vt nt [CPT 2024. aasta soovitus Küprosele](#), p 68).

Kontrollkäigule kaasatud eksperti hinnangul võiks võtta kasutusele ka vaimse tervise küsimustikud, mida inimene saab täita ise või vajaduse korral meditsiinitöötaja abiga (nt [EEK-2](#), www.peaasi.ee/test). Nii on võimalik varakult märgata esimesi psüühikahäire tunnuseid, häire süvenemise ohtu või enesevigastamise ohtu. Ekspert märkis, et pelgalt suitsiidiriski hindamine ei pruugi kajastada muid vaimse tervise probleeme. Näiteks ei kaasne raske depressiooniga alati suitsiidset käitumist ega enesevigastamise mõtteid, aga sellegipoolest vajab inimene abi.

Tervisekontrolli, mis tehakse inimesele vanglasse saabumisel, on soovitatav kaasata ka vaimse tervise spetsialist. Eksperti hinnangul tuleks kasutusele võtta vaimse tervise küsimustikud.

9.4. Tervishoiuteenuste järjepidevus

Ekspert osutas, et mõne kroonilise haiguse ravimisel tuleb ravimeid võtta järjepidevalt. Kui ravimite võtmine peatatakse, võib krooniline haigus ägeneda ja inimese tervises seisund halveneda.

Samas on ka vanglas viibival patsiendil alati õigus keelduda talle määratud tervishoiuteenusest, sealhulgas ravimitest. Kinnipeetav ja vahistatu, kes keeldub ravimeid võtmast või muust tervishoiuteenusest, peaksid allkirjastama vastava keeldumise akti. Nii on öeldud ka Tallinna Vangla [kodu korras](#) (p 19.12).

Ekspert rõhutas, et selline patsient peaks siiski saama nõu ja selgitusi, kuidas võib mõjutada ravimi(te) võtmise peatamine või muu tervishoiuteenuse osutamata jätmine tema tervist. Keeldumine võib olla ka ajutine, näiteks ei ole inimene nõus võtma ühel päeval talle ette nähtud ravimeid, kuid järgmistel päevadel nõustub neid võtma. Eksperti hinnangul ei tohiks patsiendi keeldumise korral teda automaatselt ravilt maha võtta, nagu näeb ette Tallinna Vangla [kodu korra](#) p 19.12 lause 2.

Eksperti hinnangul on oluline, et ka pärast vanglast vabanemist ei katkeks inimese ravi selle tõttu, et tal ei ole vajalikke ravimeid. Inimene ei pruugi teada, kuhu pöörduda ega ka saada vahetult pärast vabanemist tervishoiutöötaja vastuvõtule. Mõnel inimesel ei pruugi olla piisavalt raha, et kohe pärast vabanemist ravimeid osta. Seetõttu on oht, et inimesele määratud ravi võib pärast vabanemist katkeda.

Ekspert tõi välja, et näiteks narkootiliste ainete sõltuvushäirega inimese ravi võib alata just vanglas, mis eeldatavalt võimaldab tal elada tulevikus uimasteid kasutamata. Seetõttu on haigla KMO-l märkimisväärne roll edasipidise ravi jätkamise tagamisel.

Eksperti hinnangul tuleks haigla KMO-l läbi mõelda, kuidas tagada vanglast vabanevatele inimestele osutatavate tervishoiuteenuste järjepidevus. Võiks kaaluda, kas ja millistel juhtudel saaks vanglast vabanevale inimesele anda kaasa teatud ajaks ravimivaru ning kas ja millistel juhtudel tuleks inimest teavitada väljaspool vanglat ravi saamise võimalustest (nt anda narkootiliste ainete asendusravi saavale inimesele infot, kuhu ta peaks pärast vabanemist ravi jätkamiseks pöörduma).

9.5. Konfidentsiaalsus

Kontrollkäigu kokkuvõtte punktis 7 on käsitletud vanglas viibivate inimeste meditsiiniliste andmete konfidentsiaalsuse tagamist. Selles punktis antakse Tallinna Vanglale ja Justiits- ja Digiministeeriumile soovitusi, kuidas seda olukorda parandada.

Analüüsis toodud selgitused ja põhjendused käivad ka tervishoiutöötajate töö kohta. Tuleb rõhutada, et ka tervishoiutöötajad ise peavad järgima tervishoiuteenuseid osutades privaatsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtet.

Meditsiinitöötaja peab olema sõltumatu ning edendama ja kaitsma inimese tervist. Selle eelduseks on, et kõiki patsiente koheldakse võrdselt. Usulised, rahvuslikud, sotsiaalsed ja poliitilised tegurid ei tohi meditsiinitöötaja tööd mõjutada. Need põhimõtted kohustavad meditsiinipersonali suhtuma kinnipeetavatesse eelkõige kui patsientidesse mitte kui kurjategijatesse. Kinnipeetavate patsientidena kohtlemise lähtepunktiks on vangla meditsiinipersonali selge arusaam ja veendumus, et arsti-patsiendi vahelise usaldussuhte tekkimiseks on ka vangla tingimustes hädavajalik järgida privaatsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtteid. Vanglas viibivate patsientidega

töötades tuleb meedikutel järgida samu kutse-eetika nõuded, mida nad on kohustatud järgima väljaspool vanglat.²²

Ekspert möönis, et tervishoiutöötaja võib aeg-ajalt tunda end vanglas viibivate patsientidega ebaturvaliselt. Osa kinnipeetavaid võib olla ettearvamatu käitumisega ja turvalisuse tagamiseks on valvuri juuresolek vahel möödapääsmatu. Sellegipoolest peaks valvuri appi kutsumise otsustus lähtuma konkreetsetest asjaoludest.

Valvurite meditsiinilise läbivaatuse juures viibimise vajadust saab vähendada, kui haigla KMO meditsiinipersonali õpetatakse toime tulema pingeliste ja keeruliste olukordadega. On oluline, et tervishoiutöötajad küsiks ja saaksid vanglalt piisavalt infot vastuvõtule tuleva patsiendi käitumise kohta. Meditsiinipersonalile peaks andma häirenupud vm kutsungiseadmed, et neil oleks võimalik vajadusel kiiresti abi kutsuda.²³

Ekspert osutas, et meditsiiniandmete hulka kuulub ka teave ravimite kohta, mida vanglas viibiv patsient peab võtma. Ekspert tõi positiivsena välja, et inimeste ravimkarpidel, mida jagavad valvurid, ei ole kirjas, mis ravimitega täpsemalt tegemist on. Ravimi nimetuse märkimine ravimikarbile võimaldaks valvuril teha järeldusi inimese haiguste kohta ja see ei oleks kooskõlas konfidentsiaalsuse põhimõttega. Ravimi kasutamise põhjus võib tuua kaasa inimese stigmatiseerimist ja seda tuleks igati vältida.

9.6. Vigastuste dokumenteerimine

Haigla KMO töötajad tõdesid kontrollkäigul, et esmase tervisekontrolli käigus kirjeldavad nad inimese nahakahjustusi ja vigastusi, kuid ei pildista neid. Nahakahjustusi ja vigastusi ei pildistata ka muudes olukordades, näiteks pärast vahetu sunni kasutamist tehtava läbivaatuse käigus (VangS § 71 lg 7¹, justiitsministri 05.09.2011 määruse nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“ § 46 lg 3).

Eksperti hinnangul tuleks kahjustustest ja vigastustest lisada tervisekaardi juurde ka fotod. Nii saab tagantjärele kõige täpsemini hinnata ning tõendada vigastuste olemasolu või nende puudumist.

Väärkohtlemise juhtumite dokumenteerimisel on oluliseks juhendmaterjaliks ÜRO piinamise ja muu julma, ebainimliku ja alandava kohtlemise ja karistamise efektiivse uurimise ja dokumenteerimise käsiraamat (nn [Istanbuli protokoll](#)). Istanbuli protokoll on tunnustatud rahvusvaheline väärkohtlemise juhtumite dokumenteerimise standard, millele soovitab tugineda ka Euroopa Inimõiguste Kohus.²⁴ Protokollis käsitletakse muu hulgas füüsilise tõendusmaterjali kogumise ja säilitamise meetodeid ning juhiseid inimese läbivaatamiseks, et kogutud andmete põhjal saaks tõendada juhtunu asjaolusid ning vigastuste päritolu. Protokollis antakse muuhulgas juhiseid, kuidas kirjeldada, pildistada ja märkida vigastusi kehakaardile.

Ka CPT on mitmele riigile soovitanud, et lisaks vigastuste täpsele kirjeldusele tuleks tervisekontrolli tehes kasutada kehamudelit ja teha fotosid. Fotod vigastustest tuleks lisada inimese

²² Vt [Istanbuli protokoll](#), p 56; UNODC, WHO/Europe, [Good governance for prison health in the 21st century](#), 2013; A. Coyle, [Standards in prison health: the prisoner as a patient](#), WHO/Europe, lk-d 7-13; A. Lehtmetts, J. Pont, [Prison health care and medical ethics](#), COE, 2014, lk-d 12-14; Maailma Arstide Liit, [Arstieetika käsiraamat](#), 2007, lk 42; [Eesti arstieetika kodeks](#), p 4.

²³ [CPT standardid](#), III osa, p-d 71-77; A. Lehtmetts, J. Pont, [Prison health care and medical ethics](#), COE, 2014, lk 13.

²⁴ Vt nt EIK 03.09.2004 otsus asjas [Bati jt vs. Türgi](#), p-d 100 ja 133; EIK 24.07.2012 otsus asjas [Ibrahim Ergün vs. Türgi](#), 24.07.2012, p 41; EIK 20.01.2016 otsus asjas [Dilek Aslan vs. Türgi](#), p-d 48-49 ja 57.

meditsiinitoimikusse (vt nt [CPT 2021. aasta soovitus Hispaaniale](#), p 57; [CPT 2018. aasta soovitus Portugalile](#), p 64).

Haigla KMO-l tuleks kehavigastuste fikseerimisel kasutada ka kehamudelit ning vigastustest peaks tegema fotod.

9.7. Üksikvangistuses viibivate inimeste jälgimine

Ekspert tegi kindlaks, et haigla KMO-s ei ole eraldi määratud töötajat ega korda üksikvangistuses viibijate jälgimiseks (s.o. nende kinnipeetavate ja vahistatute jälgimiseks, kes viibivad vähemalt 22 tundi päevas lukustatuna enda kambris). Kuigi osa neist inimestest oli lukustatud kambrisse ja videovalve alla paigutatud haigla KMO otsusel, ei käinud meedikud ka nende inimeste tervises seisundit iga päev hindamas.

Õiguskantsler käsitles üksikvangistuse teemat põhjalikult [2020. aastal Tartu Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõttes](#) ning [2022. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõttes](#).

Haigla KMO töötajatel tuleks iga päev jälgida, ega inimene ei kannata üksikvangistuse kahjulike mõjude all (nt unehäired, depressioon, ärevus, foobiad, emotsionaalne sõltuvus, segadusseisund, mäluhäired, kehv keskendumisvõime, agressiivsus, külmatunne, vererõhu tõus jne) ja ega tema varasemad terviseprobleemid ei ole süvenenud. Üksikvangistuses oleva kinnipeetava või vahistatu läbivaatus peab olema sisuline. See tähendab, et vangla tervishoiutöötaja peab käima üksikvangistuses viibijaid kambrites vaatamas ja nendega vestlemas. Kinnipeetava või vahistatu tervise halvenemisest peaks meditsiinitöötaja kohe vanglale teatama ja soovitava režiimi leevendamist või üksikvangistuse lõpetamist ([Mandela reeglite](#) art 46.2-3, [EVR](#) reeglite art 43.3).

Euroopa Inimõiguste Kohus on korduvalt öelnud (sh EIK 04.07.2006 otsuses [Ramirez Sanchez vs. Prantsusmaa](#), p 139 ja EIK 03.10.2012 otsuses [Razvyazkin vs. Venemaa](#), p 101), et üksikvangistuses kinnipeetavat tuleb korrapäraselt läbi vaadata. [Mandela reeglite](#) artikli 46.1, [ÜRO piinamisvastase eriraportööri arvamuse](#), [EVR](#) artikli 43.2, CPT [standardite](#) ja soovitude (sh [2014. aasta](#) ja [2019. aasta](#) raportis Eestile) järgi tähendab korrapärasus seda, et tervishoiutöötaja vaatab üksikvangistuses inimese läbi iga päev.

Haigla KMO töötaja peaks iga päev külastama üksikvangistuses viibivaid inimesi ning hindama nende seisundit. Teavet nende inimeste kohta saab haigla KMO küsida vanglalt. Kuna üksikvangistuses olemine ohustab eeskätt inimese psüühikat, võiks neid inimesi regulaarselt läbi vaadata ka vaimse tervise õe teadmiste ja oskustega spetsialist.

9.8. Üledoosid ja antidootravi (nn vasturavi)

Tallinna Vanglas on arvestatav hulk narkootiliste ainete tarvitamisest tingitud sõltuvushäiretega kinnipeetavaid ja vahistatud, kes vajavad sageli asendusravi. Teatud narkootiliste ainete üleannustamisel (sh asendusravi ravimise üleannustamisel) võib tekkida eluohtlik tervisehäire, mille korral on väga tähtis rakendada esmaseid abivõtteid ja kiiresti manustada nn vastumürki.

Eksperdi hinnangul on hea see, et haigla KMO-l on olemas naloksoon, mida manustatakse opiooni üledoosist tingitud teadvushäire ja/või hingamispeetuse korral. Need häired on eluohtlikud ja ravimit tuleb manustada esimesel võimalusel, kui kliinilise pildi põhjal on tekkinud üledoosi kahtlus.

Kontrollkäigul ja selle järel kogutud andmete põhjal tekkis eksperdil tugev kahtlus, et kinnipeetav A. P.-le määratud ravis võis esineda vigu, mille tõttu metadooni üleannustamine põhjustas tema teadvuseta seisundi (vt A. P. 17.09.2024 haigusjuht nr A152923 20249). Kogutud teabest selgus, et haigla KMO valveõde ei manustanud kinnipeetavale naloksooni, vaid ootas, kuni seda teeb kiirabi personal. Ka kiirabi teisel väljakutsel (samal päeval) manustas seda kiirabitöötaja. Sellistel kriitilistel juhtudel võib antidoodi viivitamatu manustamine päästa inimese elu.

Ekspert soovib koolitada ka haigla KMO õdesid, et nad tunneksid ära opiooni üledoosist tingitud tervisehäire ning manustaksid kahtluse korral antidooti.

9.9. Vaktsineerimine

Eksperti arvates peaks kinnipeetavatel ja vahistatutel olema võimalus lasta end vaktsineerida riiklikusse immuniseerimiskavasse kuuluvate vaktsiinidega (vt ka Vabariigi Valitsuse 10.06.2024 määrus nr 32 „Vanglas ja arestimajas kinni peetavale isikule tervishoiuteenuste osutamine“ [§ 2 lg 3 p 8](#)).

Kaaluda võiks ka riiklikku kavasid mittekuuluvate vaktsiinide manustamist. Näitena tõi ekspert puukentsefaliidivastase vaktsiini, mida manustatakse kindla ajavahemiku tagant. Oluline on, et vaktsineeritu ei kaotaks vanglas viibimise ajal varasema vaktsineerimise toimet ja ei peaks vabanemisel alustama uuesti vaktsineerimist. Lülialgsetega levivaid haigusi võib saada ka karistuse kandmise ajal: näiteks vangla õuealalt, väljaspool vanglat viibides jne.

Vanglas viibival inimesel võiks olla võimalik teha kõik riiklikku immuniseerimiskavasse kuuluvad vaktsineerimised. Kaaluda võiks ka riiklikku kavasid mittekuuluvate vaktsineerimiste võimaldamist.

Ootan Tallinna Vangla, Justiits- ja Digiministeeriumi ning SA Lääne-Tallinna Keskhaigla tagasisidet soovitudele ja tähelepanekutele 3. novembriks 2025.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Tartu Vangla, Viru Vangla, Tervisekassa